

**Η νεολαία στη μέγγενη της κρίσης
Αναζητώντας ένα σύγχρονο μαχητικό κίνημα νεολαίας**

Τετάρτη 31 Ιούλη 2013

των Κίμωνα Γαστεράτου

Ηλία Καλτσά

Δέσποινας Παρασκευά-Βελουδογιάννη

Στάλης Συμεών

Αν κανείς ρίξει μια ματιά στις πολιτικές έρευνες των τελευταίων τριών ετών θα παρατηρήσει ότι οι ηλικιακές ομάδες 18-24 και 24-35 έχουν σε σχέση με τον σύνολο πληθυσμό δυο βασικές διαφοροποιήσεις: αφενός πολύ πιο έντονη αποστροφή στους κυρίαρχους θεσμούς της πολιτικής σκηνής, πολύ μικρότερη εμπιστοσύνη δηλαδή στα κόμματα του δικομματισμού, την Ε.Ε. και στο υπάρχον πολιτικό σύστημα συνολικά, και αφετέρου την πιο αισιόδοξη αντίληψη για την έκβαση της κατάστασης στη χώρα. Όλοι μπορούν να αναγνώσουν, χωρίς να χρειάζονται βαθιές αναλύσεις και αναζητήσεις, ότι στη βάση της κατάρρευσης του δικομματισμού και της κρίσης ηγεμονίας των αστικών κομμάτων η σημερινή νεολαία έχει σε μεγάλο βαθμό αριστερές αναζητήσεις (συντριπτικά ποσοστά ψήφου στο ΣΥΡΙΖΑ σε αυτές τις ηλικιακές ομάδες, άνοδος της Αριστεράς στις φετινές φοιτητικές εκλογές). Παράλληλα είναι εξίσου προφανές η σημερινή νεολαία συνθλίβεται από την κρίση. Πρόκειται για μια γενιά που της είχαν τάξει ευημερία και βρέθηκε αντιμέτωπη με το τέρας της κρίσης, εξωθούμενη στην ανεργία, την εργασιακή περιπλάνηση και τη μετανάστευση. Κι όμως παραμένει το ερώτημα: γιατί η νεολαία δεν ήταν παρούσα με μαζικό, οργανωμένο και καθοριστικό τρόπο στις μεγαλειώδεις παλλαϊκές κινητοποιήσεις των τελευταίων τριών χρόνων; Γιατί ένα σημαντικό τμήμα της γοητεύεται από τον λόγο και της πρακτικές του νεοναζισμού, επιλέγει τον ατομικό δρόμο ή λουμπενοποιείται; Γιατί το κομμάτι που «κοιτάει αριστερά» παραμένει μια χαλαρή ψήφος και η αναζήτησή του δεν μετασχηματίζεται σε οργανικούς δεσμούς με τις δυνάμεις της Αριστεράς και του κινήματος;

Η αναμέτρηση με αυτά τα ερωτήματα θα πρέπει να γίνει με πολύ πιο θαρρετό και πρωτότυπο τρόπο, χωρίς να δίνουμε εύκολες απαντήσεις από τη μια και χωρίς να απεμπολούμε τις αναλύσεις και τα θεωρητικά εργαλεία που είχε ιστορικά η δική μας Αριστερά για την κοινωνική κατηγορία της νεολαίας. Σε τελική ανάλυση, η προσπάθεια απάντησης του ερωτήματος για την Αριστερά καθόλου μικρής σημασίας δεν είναι, αλλά εντάσσεται στο πλαίσιο της προσπάθειας για ανασύνθεση των κοινωνικών πρακτικών και υποκειμένων και για τον παρατεταμένο λαϊκό πόλεμο, από τον οποίο δεν μπορεί να λείπει η νεολαία ως κομμάτι της λαϊκής αντικαπιταλιστικής συμμαχίας.

Τελικά, η ευθύνη και το καθήκον μιας σύγχρονης μαχόμενης αριστερής νεολαίας, στο έδαφος της απουσίας ηγεμονικού προτάγματος για τη γενιά μας, τη στιγμή που καταρρέει το πρόταγμα του καριερίστα της γαλάζιας γενιάς των '90s και '00s, είναι να μπορέσει να πιάσει τον παλμό της σημερινής νεολαίας και να δημιουργήσει μια νέα πολιτική και πολιτιστική αντιηγεμονία και όχι να χαρίζει κόσμο στη Χρυσή Αυγή να μπορέσει η ελληνική νεολαία να ξαναβγεί στο προσκήνιο καθορίζοντας τις εξελίξεις για το μέλλον της και για τον τόπο, να γίνει ισχυρό στήριγμα του λαϊκού κινήματος όπως ιστορικά έχει υπάρξει. Τίποτε από αυτά όμως δεν θα πραγματοποιηθεί με απλή συνθηματολογία, ούτε με μοναστηριακού τύπου λογικές, ούτε βέβαια με «συνταγές» προηγούμενων δεκαετιών.

Υπάρχει ανάγκη, επομένως, για μια βαθύτερη ανάλυση και επεξεργασία των αντικειμενικών και υποκειμενικών αιτιών και συνθηκών που οδήγησαν σε αυτή την κατάσταση, καθώς και μια πρώτη ψηλάφηση απαντήσεων. Με την πεποίθηση και τη φιλοδοξία, όμως, ότι αυτό θα είναι μόνο η αφετηρία για ακόμη ένα ταξίδι του οποίου το πλοίο θα χτίζουμε ταξιδεύοντας. Στο βάθος του ορίζοντα διακρίνουμε ήδη τη δυνατότητα ενός καλύτερου αύριο για τη γενιά μας, τη γενιά που θέλουν να διαγράψουν από τον χάρτη της ιστορίας.

A. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ. Ο «ΥΠΟ ΕΝΤΑΞΗ» ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα που θέτει η συγκυρία για της αντιφάσεις και τις αδυναμίες του

νεολαιίστικου κινήματος θα πρέπει καταρχάς να ορίσουμε εκ νέου το υποκείμενο «νεολαία» στην Ελλάδα της κρίσης. Βασική μεθοδολογία που χαρακτήριζε πάντοτε τη σκέψη μας ήταν ότι ο διαχωρισμός της εκπαιδευτικής σφαίρας από τα υπόλοιπα πεδία της κοινωνικής πρακτικής, και κυρίως από την παραγωγή, δημιουργούσε την κοινωνική κατηγορία της νεολαίας. Ως νεολαία, επομένως, ορίζαμε το δυναμικό που μέσω των εκπαιδευτικών μηχανισμών βρισκόταν στη σφαίρα την αναπαραγωγής προκειμένου να ενταχθεί σε επόμενο διάστημα στην παραγωγική διαδικασία: «Η νεολαία λοιπόν ως κοινωνική ομάδα είναι το σύνολο των εκπαιδευόμενων ή καλύτερα ο “υπό ένταξη” πληθυσμός». Το δεύτερο σκέλος της πρότασης μπορεί να διαφωτίσει πολλές περισσότερες πτυχές της πραγματικότητας για τον ορισμό της νεολαίας, κι αν παραμείνει κανείς μόνο στο πρώτο, μάλλον θα χάσει μια τομή που συντελείται στη μακρά περίοδο της κρίσης, με την κατάρρευση του μεταπολιτευτικού υποδείγματος. Αναδύεται έτσι η ανάγκη, προκειμένου να ορίσουμε την κοινωνική κατηγορία «νεολαία», να ορίσουμε τους χώρους και τους τόπους όπου επιτελείται η διαδικασία αναπαραγωγής των όρων παραγωγής.

Πώς αναπαράγεται η εργατική δύναμη στην Ελλάδα της κρίσης;

Γράφει ο Μαρξ σε γράμμα στον Κούγκελμαν ότι ακόμη κι ένα παιδί καταλαβαίνει ότι αν ένας κοινωνικός σχηματισμός δεν αναπαράγει τους όρους της παραγωγής, επιτελώντας συγχρόνως την παραγωγική διαδικασία, δεν πρόκειται να επιζήσει ούτε για έναν χρόνο. Ξεκινώντας λοιπόν με την παραδοχή ότι είναι ζωτικής σημασίας για τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής να μπορεί αναπαράγει αφενός το εργατικό δυναμικό και αφετέρου τις κοινωνικές σχέσεις που θα επιτρέπουν τη συνέχιση της απόσπασης υπεραξίας, θα πρέπει να ορίσουμε πώς ακριβώς επιτελείται αυτή η διαδικασία σήμερα στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό. Θα πρέπει άρα να προβληματιστούμε με το ερώτημα αν σε μια κρίσιμη περίοδο για τον καπιταλισμό, όπου ο αστισμός δεν έχει νέο παραγωγικό υπόδειγμα που να εξασφαλίζει την κερδοφορία, υπάρχει συγκροτημένο και σαφές μακροπρόθεσμο μοντέλο για την αναπαραγωγή.

Η απάντηση μπορεί να δοθεί μόνο αν αναλύσουμε τις κινήσεις των κυβερνήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης. Τα τρία χρόνια ένταξης στους μηχανισμούς στήριξης έχουν φέρει τους εργαζομένους και τη νεολαία σε πολύ χειρότερες θέσεις. Η αναδιάρθρωση των σχέσεων εργασίας εις βάρος του εργαζόμενου λαού και η διάλυση του κοινωνικού κράτους (παιδεία, υγεία, δημόσια περιουσία), παράλληλα με την ένταση της καταστολής των αγώνων, είναι οι μεσοπρόθεσμοι στόχοι του κεφαλαίου και των πολιτικών εκφραστών του προκειμένου το ξεπέραςμα της κρίσης να σημάνει καλύτερο συσχετισμό δύναμης που θα τους εξασφαλίσει μεγαλύτερη δυνατότητα κερδοφορίας. Οι καταστροφικές μνημονιακές πολιτικές έχουν σαφής άξονες: καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων, επίθεση στις δυνάμεις της εργασίας, συρρίκνωση της μικροαστικής τάξης, διάλυση του κοινωνικού συμβολαίου της Μεταπολίτευσης και προσπάθεια επανεγγραφής πολύ χειρότερων όρων διαβίωσης για τα λαϊκά στρώματα.

Προφανώς, στην προσπάθεια σύναψης νέου κοινωνικού συμβολαίου, με πολύ χειρότερους όρους για τους εργαζομένους και με τη διαγραφή των κατακτήσεων του εργατικού και λαϊκού κινήματος, είναι πολύ σημαντικός κόμβος η διαπαιδαγώγηση των νεότερων γενεών στη νέα πραγματικότητα και σε αυτή τη διαδικασία πρωταρχικό ρόλο παίζει η διαδικασία της αναπαραγωγής. Όσο όμως δεν υπάρχει συγκροτημένο μοντέλο παραγωγής που να μπορεί να εξασφαλίζει στο κεφάλαιο νέα πεδία κερδοφορίας, αντίστοιχα δεν θα υπάρχει συγκροτημένο μοντέλο αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης. Μπορούμε ωστόσο να διακρίνουμε σαφώς δύο τάσεις που διαμορφώνονται και είναι σε παράλληλη διαδικασία με τις αναδιρθώσεις στην εργασία και τους μεσοπρόθεσμους στόχους της αστικής τάξης: τη διαγραφή των προσδοκιών και των συλλογικών αναπαραστάσεων μιας ολόκληρης γενιάς από τη μία, ώστε το επόμενο εργατικό δυναμικό να έχει τη δυνατότητα συνεχούς επανακατάρτισης, και την εγγραφή ιδεολογικών χαρακτηριστικών και αναπαραστάσεων που να επιτρέπουν τη μεγαλύτερη εκμετάλλευσή του, από την άλλη.

Στον βαθμό, επομένως, που οι μελλοντικοί κοινωνικοί ρόλοι και τα επαγγέλματα του αυριανού εργατικού δυναμικού δεν είναι σαφώς κατανοημένα και καθορισμένα, αναβαθμίζεται η ανάγκη ο εκπαιδευόμενος να μπορεί να διευρύνει ή να εναλλάσσει για ακαθόριστο χρονικό διάστημα το πεδίο και το φάσμα των γνώσεων και της κατάρτισής του, ώστε να μπορεί να εναλλάσσεται και ο τρόπος ένταξής του στη σφαίρα της παραγωγής, ο οποίος κατά κανόνα έχει περιστασιακά χαρακτηριστικά. Παράλληλα, επειδή η σφαίρα της αναπαραγωγής στον καπιταλισμό επιτελεί διπλό ρόλο, αναβαθμίζεται και η λειτουργία εγγραφής της κυρίαρχης ιδεολογίας. Σε τελική ανάλυση, είναι κομβική η διάλυση των συλλογικών και των ατομικών προσδοκιών και η εγγραφή ιδεολογημάτων όπως ο ατομισμός και ο ανταγωνισμός προκειμένου να μπορέσει ο αυριανός εργαζόμενος να αποδεχτεί την εργασιακή περιπλάνηση, τις ελαστικές σχέσεις εργασίας, και τους εξαιρετικά χαμηλούς μισθούς που του επιφυλάσσουν.

Η επικάλυψη της σφαίρας της παραγωγής με τη σφαίρα της αναπαραγωγής

Πώς προσπαθεί να εκπληρώσει αυτούς τους στόχους το μνημονικό μπλοκ; Μέσω ποιων διαδικασιών και σε ποιους χώρους προετοιμάζεται το «υπό ένταξη» δυναμικό στην Ελλάδα της κρίσης; Πώς εγγράφονται χαρακτηριστικά στο υποκείμενο «νεολαία» και μέσω ποιων εγκλήσεων; Για να απαντήσουμε, θα πρέπει να επιστρέψουμε στον αρχικό ορισμό σχετικά με την κοινωνική κατηγορία της νεολαίας ως «το σύνολο των εκπαιδευόμενων ή καλύτερα ο “υπό ένταξη” πληθυσμός». Σήμερα δεν αρκεί να πούμε ότι η νεολαία είναι το σύνολο των εκπαιδευόμενων και άρα να θεωρήσουμε ότι το τεράστιο ποσοστό των νέων που είναι άνεργοι και ότι όλο το δυναμικό που εργάζεται με τους χειρότερους όρους σε περιστασιακές θέσεις εργασίας είναι ενταγμένο στη σφαίρα της παραγωγής και όχι «υπό ένταξη». Θα πρέπει λοιπόν να παραδεχτούμε ότι με την ανεργία των νέων να φτάνει το 60% και με την παράταση του χρόνου της

περιστασιακής ελαστικής εργασίας ως μοναδικής επιλογής για ένα συνεχώς διογκούμενο τμήμα νέων, οι χώροι που βρίσκεται ο «υπό ένταξη» πληθυσμός επεκτείνονται αρκετά πέρα από τη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Έτσι, δημιουργούνται νέες εγκλίσεις για τη συγκρότηση των νέων ως υποκείμενα και νέες διαδικασίες για την εγγραφή χαρακτηριστικών.

Για παράδειγμα, αν ένα προηγούμενο διάστημα ορθά λέγαμε ότι ο βασικός καθορισμός για την ταυτότητα του φοιτητή που εργαζόταν ήταν η ένταξή του στον εκπαιδευτικό μηχανισμό και όχι στην παραγωγή, καθώς η δεύτερη είχε περιστασιακά χαρακτηριστικά, αυτό δεν ισχύει με τον ίδιο τρόπο για όλο και μεγαλύτερο κομμάτι της νεολαίας. Η επ' αόριστον παράταση του χρόνου της περιστασιακής ελαστικής εργασίας σταδιακά εγγράφει σταθερά χαρακτηριστικά. Προφανώς αυτό δεν σημαίνει ότι οι σημερινοί νέοι αποκτούν πιο σύντομα την ταυτότητα του «εργαζομένου», όπως παραδοσιακά συγκροτείται η ταυτότητα ενός εργαζομένου με σχετικά πιο μόνιμες και σταθερές σχέσεις εργασίας και με δυνατότητα προοπτικής. Είναι σαφές άλλωστε η πολιτισμική και κοινωνική σύνδεση όσων νέων βρίσκονται στην επισφάλεια με όσους βρίσκονται στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς. Σε τελική ανάλυση, για τη συντριπτική πλειοψηφία των νέων οι ταυτότητες εργαζόμενος - άνεργος- επανακαρτιζόμενος εναλλάσσονται συνεχώς και αυτή η απουσία μόνιμης ταυτότητας είναι που συγκροτεί την «περίπου ταυτότητα» της νεολαίας.

Μια ολόκληρη γενιά είναι καταδικασμένη να βάλει τη ζωή της στο πάγο για τα επόμενα αρκετά χρόνια. Να ζει από κακοπληρωμένες part time θέσεις, για να βγάλει κάποιο κόστος των σπουδών που πρέπει να κάνει, ο χρόνος και ο όγκος των οποίων συνεχώς αυξάνεται. Αυτό λοιπόν σημαίνει ότι από τις τελευταίες τάξεις του λυκείου μέχρι την εργασιακή περιπλάνηση των εικοσαρίδων και τριαντάριδων το αίσθημα ανασφάλειας διακατέχει την ελληνική νεολαία, η οποία βρίσκεται στο σύνολό της επί της ουσίας, στη λεγόμενη «γκρίζα ζώνη». Και η γκρίζα ζώνη δεν είναι μια τυχαία επιλογή ή μια μεταβατική κατάσταση: αυτό το συνεχές «μεταβατικό στάδιο» εγγράφει χαρακτηριστικά ήττας σε μια ολόκληρη γενιά. Η κατάθλιψη, η εσωστρέφεια, η απομόνωση, η φυγή στο εξωτερικό, ο ατομισμός, η λουμπενοποίηση, η ναρκωκουλτούρα είναι ανοιχτές πληγές στο σώμα της νεολαίας και ο θέτουν ψηλά τον πήχη για την Αριστερά που θέλει να εκπροσωπήσει τα συμφέροντά της.

Τελικά η βασική τομή που έχει επέλθει είναι η κατάρρευση των προσδοκιών μιας ολόκληρης γενιάς που γαλουχήθηκε με την αναπαράσταση ότι με την λήψη ενός πτυχίου AEI ή TEI θα είχε μια λιγότερο ή περισσότερο αξιοπρεπώς αμειβόμενη και σταθερή δουλειά· η κατάρρευση του σχήματος με το οποίο ζούσαν όλες οι προηγούμενες γενιές από το '70 και μετά, της εύκολης μεταφοράς από τη σφαίρα της αναπαραγωγής στη σφαίρα της παραγωγής. Υπό αυτό το πρίσμα και μέσω αυτής της τομής αλλάζει και ο τρόπος με τον οποίο βλέπει και θα βλέπει ένα μεγάλο κομμάτι της νεολαίας τον εκπαιδευτικό μηχανισμό, στο βαθμό που αυτός παύει να του εξασφαλίζει (τουλάχιστον με την ίδια ευκολία) την εργασιακή του προοπτική (ενδεικτικά είναι τα ποσοστά των νέων που δεν επιλέγουν την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση), σε συνδυασμό μάλιστα με την προσπάθεια των κυβερνήσεων για απομαζικοποίηση του πανεπιστημίου ή έστω μιας σειράς χαμηλόβαθμων σχολών.

Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί ότι δεν έχουν καταρρεύσει πλήρως οι προσδοκίες αλλά και οι πραγματικές υλικές δυνατότητες κοινωνικής ανέλιξης μέσω της λήψης ενός πτυχίου AEI, ούτε ότι το πανεπιστήμιο παύει να είναι από τους πιο μαζικούς χώρους αναπαραγωγής της νεολαίας, ούτε πολύ περισσότερο ότι ο ΙΜΚ της εκπαίδευσης δεν παραμένει κυρίαρχος για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Σε τελική ανάλυση, ο αντίπαλος, για να δημιουργήσει εκείνες τις στρατιές αυριανών εργαζομένων με τα χαρακτηριστικά που έχει ανάγκη το κεφάλαιο, θα πρέπει να σκληρύνει τον αναπαραγωγικό και ιδεολογικό ρόλο των εκπαιδευτικών μηχανισμών (σχολείο, πανεπιστήμιο), κάτι που φαίνεται ήδη από τους στόχους της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης. Παράλληλα όμως, ο αντίπαλος εγκαλεί και μέσω άλλων μηχανισμών τη νεολαία ώστε να της εγγράφονται αντίστοιχα ή και πιο συντηρητικά χαρακτηριστικά, ακόμα κι αν ένας νεολαίος δεν εντάσσεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Αυτό σημαίνει ότι μια αριστερή νεολαία που φιλοδοξεί να αναμετρηθεί με τα πραγματικά ερωτήματα της συγκυρίας και προσπαθεί να εκπροσωπήσει τα συλλογικά συμφέροντα μια γενιάς που πίστεψε ότι θα γίνει η γενιά των 700 ευρώ και που καταλήγει σε γενιά των 400 ευρώ, γενιά της ανεργίας και της μετανάστευσης, μια Αριστερά που δεν θέλει να παραμείνει ιδεοληπτικά προσκολλημένη στις αναλύσεις της και να την ξεγράψει η ιστορία, θα πρέπει να αντιληφθεί ότι τα πεδία αναπαραγωγής και παραγωγής δεν είναι χωρισμένα με σινικά τείχη. Αντίθετα η διαδικασία περιστασιακής ένταξης στην παραγωγή και η παράλληλη ή διακεκομμένη ένταξη σε εκπαιδευτικούς μηχανισμούς για επανακατάρτιση είναι στενά δεμένες μεταξύ τους και προωθούνται παράλληλα.

Βέβαια η προσπάθεια για θεωρητική αφαίρεση, ανάλυση και περιγραφή μιας κατάστασης, που είναι λίγο ως πολύ βιωμένη από όλους μας, ελάχιστα μπορεί να προσφέρει αν δεν συνδυαστεί με μια σειρά επιπλέον βήματα, όπως η βαθύτερη ανάλυση για το ποια χαρακτηριστικά εγγράφουν στο υποκείμενο τις νεολαίας οι νέοι τρόποι έγκλισης, και η παρέμβαση στη σπουδάζουσα νεολαία με σκοπό να μην παραγκωνιστεί ή να υποβαθμιστεί αλλά να εμπλουτιστεί με νέο τρόπο σκέψης και πρακτικές. Επιπλέον, είναι αναγκαία η πιο συστηματική αναμέτρηση με τις δυνατότητες ανάδυσης κινηματικών πρακτικών στους χώρους αναπαραγωγής της νεολαίας πέρα από το πανεπιστήμιο (μαθητές, επισφαλώς εργαζόμενοι, άνεργοι, σπουδαστές ΙΕΚ, μεταπτυχιακοί, υποψήφιοι διδάκτορες)

B. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΑ

Όσον αφορά τη σπουδάζουσα νεολαία, εδώ και περίπου είκοσι χρόνια, η συνθήκη της κατανεμητικής αστάθειας, που όριζε τον τρόπο ένταξης των γενεών αποφοίτων στην παραγωγή, απαντούσε σε τρία βασικά ζητήματα. Από τη μία

διαχειριζόταν μια ισορροπία στην αγορά εργασίας, πιέζοντας για ευελιξία και στοχεύοντας στην αύξηση της παραγωγικότητας με το μικρότερο δυνατό κόστος. Από την άλλη, έδινε τη δυνατότητα διαμόρφωσης ενός θετικού προτάγματος, ενσωματώνοντας τόσο την ανάγκη για «εκδημοκρατισμό της γνώσης» και διεύρυνση των δυνατοτήτων συμμετοχής στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και την προσδοκία για κοινωνική άνοδο μέσω της ένταξης της νεολαίας στον μεταδευτεροβάθμιο εκπαιδευτικό μηχανισμό.

Τέλος, η νεολαία διαμορφωνόταν ως συλλογικό υποκείμενο με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και προσδοκίες: καταρτισμένοι απόφοιτοι με γνώση ότι δεν υπάρχει πλήρης αντιστοιχία των επαγγελματικών και των εργασιακών δικαιωμάτων, αλλά ένα μέλλον στο οποίο θα έπρεπε να προσαρμοστούν πειθήνια στις απαιτήσεις του εργοδότη, να αυξήσουν τα προσόντα τους, να γίνουν πιο ελαστικοί. Ωστόσο η προσδοκία ότι με τον έναν ή τον άλλον τρόπο κάποια στιγμή θα βρισκόταν δουλειά παρέμενε, τόσο σε συλλογικό όσο και σε ατομικό επίπεδο. Παρέμενε όμως και ως πραγματική υλική δυνατότητα, η οποία βεβαίως έφθινε σταδιακά συν τω χρόνω.

Σήμερα, οι προσδοκίες και οι υλικές δυνατότητες τείνουν να εκλείψουν: η συνθήκη που κατεξοχήν ορίζει την καθημερινή ζωή της γενιάς 25-35 δεν είναι άλλη από την επισφάλεια (συνεχής μετακίνηση από την ανεργία στην ελαστική εργασία, ημιαπασχόληση, απασχόληση σε τομείς εκτός των σπουδών, μαύρη και ανασφάλιστη εργασία ακόμη και με τη βούλα της κρατικής έγκρισης). Οι νέοι εργαζόμενοι δεν μπορούν να θεωρηθούν ούτε εργαζόμενοι ούτε άνεργοι, με βάση όσα έως σήμερα είχαν κωδικοποιηθεί ως χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας: κινούνται σε ένα συνεχές εργασίας - ανεργίας, χωρίς ποτέ να βρίσκονται ούτε ακριβώς εντός ούτε ακριβώς εκτός της παραγωγής. Η επισφάλεια ως τρόπος ζωής δεν αποτελεί μόνο οικονομικό μέγεθος· αφορά κυρίως τη διαμόρφωση μιας υλικής πραγματικότητας, η οποία δεν έχει φυλάξει απολύτως τίποτε ως νόμιμο (ηθικά και θεσμικά) δικαίωμα για τους νέους. Και όποιος δεν έχει δικαιώματα δεν είναι σε θέση ούτε να τα χάσει ούτε να αναγνωρίσει ότι δεν τα απολαμβάνει.

Η επισφάλεια, χτες και σήμερα

Η επισφάλεια δεν είναι μια συνθήκη νέα. Ήδη από τα μαρξικά κείμενα έχει αναγνωριστεί ως τάση εγγενης στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, ικανή να διαχειρίζεται έναν «σχετικό υπερπληθυσμό» που το κεφάλαιο αναγνωρίζει ως συγκυριακά μη χρήσιμο για τις ανάγκες της παραγωγής. Έτσι, συγκροτείται ένας «εφεδρικός στρατός εργασίας» που μπαίνει στην αγορά όταν κριθεί απαραίτητο, με όρους πολύ χειρότερους από τους υπάρχοντες, λειτουργώντας ως μοχλός αναδιάρθρωσης συνολικά των εργασιακών σχέσεων. Ωστόσο, αυτός ο εφεδρικός στρατός περιγράφεται ως ομάδες (δυνάμεις) εργαζομένων με διαφορετικά χαρακτηριστικά, οι οποίες εναλλάσσονται στο πέρασμα του χρόνου, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα πολιτικής διαχείρισης και συγκάλυψης της ανεργίας.

Τι είναι όμως αυτό που αλλάζει σήμερα; Αν η επισφάλεια υπήρχε πάντοτε ως τάση κι αν μέχρι πριν από λίγα χρόνια διαμορφωνόταν ως κυρίαρχη τάση, σήμερα φαίνεται να υλοποιείται ως κεντρικός και τελικά καθοριστικός κανόνας λειτουργίας των εργασιακών σχέσεων εν γένει, επεκτεινόμενη σε όλους τους εργασιακούς τομείς, και καταλήγοντας να σηματοδοτεί μια καθαρή πολιτική επιλογή που σε μεγάλο βαθμό έχει καταφέρει να θεσμοποιηθεί (νόμος για την αναδιάρθρωση του Δημοσίου, μείωση του κατώτερου μισθού, επιμήκυνση εργασιμών ημερών, λειτουργία καταστημάτων τις Κυριακές κ.λπ.).

Οι επιπτώσεις γίνονται άμεσα ορατές στο βιοτικό επίπεδο. Κατά συντριπτική πλειοψηφία, η γενιά 25-35 αδυνατεί να συντηρήσει τον εαυτό της με ίδια μέσα, κι έτσι είτε παραμένει στην οικογενειακή εστία είτε εξαρτάται άμεσα από αυτήν. Η εν λόγω εξάρτηση, ωστόσο, παίρνει χαρακτηριστικά μονιμότητας, καθώς η συνθήκη της επισφάλειας βιώνεται ως μόνιμη και αναντίστροφη. Η άλλοτε συλλογική προσδοκία αντικαθίσταται σήμερα από μια συλλογική αλλά ατομικά βιούμενη βεβαιότητα μόνιμης αβεβαιότητας.

Τελικά, το επισφαλώς ζην σημαίνει και την αδυναμία να σχεδιαστεί οτιδήποτε όχι μόνο για το μακρινό αλλά και για το άμεσο μέλλον. Με αυτόν τον τρόπο καταστρέφεται τόσο το μεράκι και η όρεξη για δουλειά όσο και οι δυνατότητες δημιουργικής οργάνωσης του υποτιθέμενα απεριόριστου ελεύθερου χρόνου. Γιατί ο χρόνος, και κατ' επέκταση συνολικά η καθημερινή ζωή, χάνουν την ποιοτική αξία και τον ορισμό τους μπροστά στην αίσθηση της ματαιότητας και της αναζήτησης στην κατεύθυνση του «κάτι πρέπει να βρω για να γεμίσω το χρόνο μου».

Η νέα γενιά βρίσκεται κυριολεκτικά εγκλωβισμένη ανάμεσα στη νεότητα και την ενηλικίωση, ανάμεσα στην ωριμότητα και την ανωριμότητα, βιώνοντας την αποτυχία να επιτευχθούν στόχοι και όνειρα, αλλά και τη συνεχή αίσθηση του ανολοκλήρωτου και της έλλειψης. Μια γενιά που προετοιμάστηκε να ζήσει «καλύτερα από τους γονείς της» βρίσκεται σήμερα να ζει όπως οι παππούδες της, αναζητώντας εργασία στο εξωτερικό, αναντίστοιχη με τα προσόντα και τις προσδοκίες της, και βιώνοντας τη σύγχρονη μετανάστευση ως βίαιη και αναπόφευκτη επιλογή για την οποία δεν ήταν προετοιμασμένη.

Κατακερματισμός, ταυτότητες και πολιτικές εκπροσωπήσεις

Ποια είναι τα πολιτικά χαρακτηριστικά αυτής της γενιάς ή πώς τείνουν να διαμορφωθούν (καθώς οι διαδικασίες που περιγράφονται είναι ακόμη σε εξέλιξη); Η γενιά της επισφάλειας, ταυτόχρονα ημιενταγμένη και ημιαποκλεισμένη, μια γενιά που μεγάλωσε με κυρίαρχο πρότυπο το να είναι κανείς απολιτικός, σήμερα δεν μπορεί να βρει μια θέση εντός της οποίας να αναγνωρίσει την κοινωνική της ένταξη. Αυτό, σε συνδυασμό με τη γενικότερη αβεβαιότητα, διαμορφώνει ανθρώπους που βιώνουν την απώλεια της ταυτότητάς τους ή της δυνατότητας να χτίσουν μια ταυτότητα. Τη δίνη της

ανασφάλειας εντείνει και η απουσία θετικής πρότασης και διεξόδου, ιδιαίτερα από την Αριστερά, που ερχόμενη αντιμέτωπη με μια ιστορικά πρωτότυπη κατάσταση δεν είναι σε θέση να την απαντήσει.

Παρ' όλο που η επισφάλεια αποτελεί καθημερινότητα για χιλιάδες νέες και νέους, οι ίδιοι δεν συναντιούνται ποτέ, δεν διαμορφώνουν συλλογικές αναπαραστάσεις, δεν συζητούν, δεν σχεδιάζουν από κοινού. Έτσι, διαμορφώνεται μια γενιά χωρίς σαφή προσανατολισμό: από τη μία βιώνει ανταγωνιστικά της σχέση της με τους θεσμούς από τους οποίους αποκλείεται, από την άλλη προσκολλάται σε αυτούς ελλείπει ανταγωνιστικού σχεδίου. Από τη μία καταγγέλλει το «σύστημα» από την άλλη δεν ξέρει πώς να το αντιπαλέψει. Και η απογοήτευσή της άλλοτε μετατρέπεται σε οργή για την εξουσία κι άλλοτε σε οργή για τον ίδιο της τον εαυτό, αφού η αποτυχία ενσωματώνεται ως προσωπική ενοχή.

Για πόσο όμως μια ολόκληρη κοινωνική κατηγορία μπορεί να συγκροτείται με όρους έλλειψης και αμφιθυμίας; Με κάποιον τρόπο πρέπει να διαμορφωθεί με θετικό πρόσημο και προοπτική η συλλογική της ταυτότητα και υλική της πραγματικότητα. Μέχρι στιγμής όλα τα στατιστικά ευρήματα δείχνουν ότι μεγάλο τμήμα αυτής της γενιάς όλο και περισσότερο στρέφεται στη Χ.Α. Αν θεωρήσουμε ότι βασικό κίνητρο των ψηφοφόρων της Χ.Α. είναι η τιμωρία, κατανοούμε ότι οι τάσεις που ενυπάρχουν στις πρακτικές και τις αντιλήψεις της εν λόγω κοινωνικής κατηγορίας εκτονώνονται σε μια επίφαση αντισυστημικότητας και δήθεν ενεργητικής αντίδρασης. Η ρητορική και η πρακτική της Χ.Α. –παλιά εργαλεία προσαρμοσμένα στις ανάγκες του σήμερα– μπορεί να «κλειδώσει» εύκολα στις ασυνέχειες που διαμορφώνει η συγκυρία.

Χαρακτηριστικά, δεν απαιτείται καμία τομή με τα μέχρι τώρα κυρίαρχα ιδεολογικά σχήματα, αρκεί η αναπαραγωγή τους: για ό,τι συμβαίνει φταίει πάντοτε κάποιος άλλος, και ο άλλος δεν είναι όποιος λαμβάνει τις αποφάσεις, αλλά ο εύκολος στόχος, όποιος βρίσκεται σε δεινή κοινωνική θέση: το μοντέλο των κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων –ανάμεσα στα μέλη του κόμματος ή ανάμεσα στα μέλη του κόμματος και την ηγεσία του– που προτείνουν βασίζεται στα πατριαρχικά και ιεραρχικά μοντέλα εντολής - υπακοής, ανώτερου - κατώτερου. Και βεβαίως, η Χ.Α. δεν εγγυάται την αλλαγή της κοινωνικής θέσης αυτής της γενιάς, αλλά «πουλώντας» μπόλικη μεταφυσική ονομάζει τους ψηφοφόρους της στρατιώτες ενός ανώτερου σκοπού που ποτέ δεν προσδιορίζεται επακριβώς, ενός σκοπού που ευαγγελίζεται μια στροφή στο «ένδοξο παρελθόν».

Όσο κι αν είναι ζοφερό, η επαναφορά τον πιο αντιδραστικών ιδεολογημάτων και η υποχώρηση του ορθολογισμού έναντι μιας θεολογικής και μεταφυσικής αισθητικής, ελλείπει ανταγωνιστικού σχεδίου, απαντούν στην ανάγκη για ένα –κίβδηλο, έστω– θετικό πρόταγμα και για τη συγκρότηση μιας υποκειμενικότητας που θα έχει σκοπό ύπαρξης, θα υπολογίζεται ως σημαντική, και θα νομίζει ότι ενεργεί η ίδια για τον εαυτό της και διά του εαυτού της.

Από την κατανεμητική αστάθεια στον αποκλεισμό;

Είναι σαφές ότι η διαχείριση του νέου, προς ένταξη στην παραγωγή, δυναμικού γίνεται με διαφορετικούς όρους από το προηγούμενο διάστημα, πράγμα που γεννά δύο διαπλεκόμενα ερωτήματα: αφενός κατά πόσο οι πολιτικές επιλογές συνιστούν τακτική ή στρατηγική στροφή, αφετέρου πώς αλλάζει ο τρόπος άσκησης εξουσίας και τι χαρακτηριστικά αποκτά.

Αν η συνθήκη της κατανεμητικής αστάθειας αποτελούσε επιλογή διαχείρισης και «κανονικοποίησης» του εργατικού δυναμικού με τρόπο ώστε οι όροι ένταξής του στους θεσμούς να ήταν ταυτόχρονα παραγωγικοί και όσο το δυνατόν πιο συμφέροντες για το κεφάλαιο, θα μπορούσαμε σήμερα να υποστηρίξουμε πως η ακολουθούμενη πολιτική όσον αφορά τη νέα γενιά δεν έχει ως ορίζοντα την με συγκεκριμένο τρόπο ένταξη της στους θεσμούς, αλλά τον αποκλεισμό της από αυτούς; Με λίγα λόγια, βρισκόμαστε μπροστά στην προσπάθεια διαμόρφωσης μιας ολόκληρης γενιάς σε πρεκαριάτο –σε μια ομάδα αποκλεισμένη κι έξω από τον κοινωνικό ιστό–, βιώνουμε δηλαδή μια διαχείριση παρόμοια με αυτή που ασκείται στους μετανάστες, για παράδειγμα, ή σε παρόμοιες κοινωνικές ομάδες;

Εδώ και περίπου πέντε χρόνια, επιλογή όλων των κυβερνήσεων ήταν να εφαρμόσουν ένα κυριολεκτικά μεταβατικό πρόγραμμα που θα αναδιάρθρωνε συνολικά το κοινωνικό τοπίο, ανεξάρτητα από το αν το συγκεκριμένο πρόγραμμα γινόταν αποδεκτό από το κοινωνικό σύνολο. Σε αυτό το πλαίσιο, η ασκούμενη πολιτική έχει τα χαρακτηριστικά μιας αναπόφευκτης και από τα πάνω επιβεβλημένης πολιτικής, που επενδύεται σκληρά ιδεολογικά και στόχο έχει, όπως η ίδια διατείνεται, μια «μακροπρόθεσμη» βελτίωση της κατάστασης, ακόμη και στο έδαφος της συγκυριακής επιδείνωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.

Με αυτή την έννοια, κι αν μάλιστα κάνουμε μια επισκόπηση στις ψηφισμένες και τις επικείμενες εργασιακές αναδιարθρώσεις, συμπεραίνουμε ότι δεν βρισκόμαστε μπροστά στην προσπάθεια στοχοποίησης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων μόνο, αλλά ότι βιώνουμε την προσπάθεια συνολικής αναδιάρθρωσης όλων των κοινωνικών λειτουργιών. Η συνθήκη της επισφάλειας και της κατάρρευσης κάθε εργασιακού δικαιώματος δεν αφορά μόνο τη γενιά 25-35 αλλά όλα τα υποτελή στρώματα και τις κοινωνικές κατηγορίες. Η αποθεσμοποίηση του «κοινωνικού κράτους», με την έννοια της κατάργησης ενός προηγούμενου συσχετισμού δύναμης που το εργατικό κίνημα είχε καταφέρει να επιβάλει, αφορά τους πάντες και δεν αποκλείει μόνο συγκεκριμένες ομάδες. Εδώ χρειάζεται βέβαια να σημειώσουμε ότι συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες, όπως οι τοξικοεξαρτημένοι ή οι μετανάστες, πράγματι βιώνουν καθεστώς πλήρους αποκλεισμού όχι μόνο υλικά, αλλά και ιδεολογικά, καθώς προβάλλονται ως ομάδες ανθρώπων που αντιστοιχούν ακριβώς στο μοντέλο ζωής που είναι ανάξιο να βιωθεί, σε οντότητες που δεν έχουν κανέναν λόγο ύπαρξης.

Ωστόσο, βάσει όσων περιγράφηκαν μάλλον δεν γίνεται να καταλήξουμε ότι η γενιά 25-35 τείνει να θεωρείται από το κράτος μια τέτοια κατηγορία. Μπορούμε εντούτοις να συμπεράνουμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια συνολική

προσπάθεια αναδιάρθρωσης, που στόχο έχει να συμπίεσει όλα τα υποτελή στρώματα και να άρει κάθε είδους δομή κοινωνικής αλληλεγγύης και προστασίας της ζωής. Με λίγα λόγια, αντιμετωπίζουμε την προσπάθεια να θεσμοποιηθούν όλες οι συνθήκες ζωής και εργασίας που ένα προηγούμενο διάστημα αναφέρονταν μόνο στις αποκλεισμένες κοινωνικές κατηγορίες. Και, φυσικά, η μεγαλύτερη ένταση της πίεσης ασκείται στη γενιά των νέων εργαζομένων προκειμένου το σύστημα να εξασφαλίσει τη διευρυμένη αναπαραγωγή του με τους όρους που έχει θέσει.

Η πορεία είναι προδιαγεγραμμένη ή θα διαλέξουμε εμείς προορισμό;

Με όρους ηλικιακούς και μόνο, η γενιά των νέων, επισφαλώς εργαζομένων θα αποτελούσε βασικό τμήμα του συλλογικού δυνάμει επαναστατικού υποκειμένου. Το πρόβλημα όμως είναι ότι αυτή η γενιά σήμερα δεν συγκροτείται καν συλλογικά, πολλώ δε μάλλον χτίζοντας όρους επαναστατικής πρακτικής και συνείδησης. Έτσι, η Αριστερά αντιμετωπίζει δύο βασικά ζητήματα: πρώτον, πώς θα έρθει σε επαφή με τους νέους εργαζομένους και δεύτερον πώς θα μπορέσει να τους συγκροτήσει σε ένα σώμα που όχι μόνο θα διεκδικεί από κοινού, αλλά και δημιουργεί νέες δομές εργασιακής και κοινωνικής ένταξης, συγκροτώντας τη συλλογική του ταυτότητα.

Ως προς το πρώτο, οφείλουμε να επανεξετάσουμε ως πολύ σημαντική τη συγκρότηση τοπικών επιτροπών και συλλογικοτήτων με τρόπο ευρύ αλλά και πολιτικό, ικανό να διαμορφώνει μια ριζοσπαστική και ταξική παρέμβαση. Μια παρέμβαση που θα μπορεί να απαντά στα άμεσα προβλήματα καθημερινής διαβίωσης σε σύνδεση με τους αγώνες του εργατικού κινήματος, αλλά θα μπορεί να δημιουργεί ταυτόχρονα και εστίες κοινωνικοποίησης και πολιτιστικής δημιουργίας. Το ίδιο ισχύει και για τις επιτροπές ανέργων, που ήδη λειτουργούν σε μια σειρά αστικά κέντρα και καταφέρνουν να συγκροτούν τμήματα των τοπικών κοινωνιών.

Από την άλλη, το ερώτημα του καθαυτού εργασιακού προσδιορισμού παραμένει, καθώς κατεξοχήν αντανακλά τις συνθήκες ταξικής συγκρότησης. Εδώ, ο αγώνας στα σωματεία με την υπάρχουσα μορφή τους δεν επαρκεί. Ακριβώς γιατί τα σωματεία σήμερα δεν είναι σε θέση να ενσωματώσουν οργανικά τα τμήματα των νέων εργαζομένων. Και ούτε επαρκεί η ηθική στήριξη των στρωμάτων που πλήττονται περισσότερο, χωρίς ωστόσο ποτέ αυτή η σύνδεση να γίνεται οργανική, απαλείφοντας τον –πλαστό τελικά– διαχωρισμό σε παλιούς και νέους εργαζομένους. Ο συνδικαλιστικός αγώνας, αλλά και τα ίδια τα σωματεία, οφείλουν να μετασηματιστούν σε κατεύθυνση ανταγωνιστική με αυτή που διαμορφώνει ο εργοδότης, στοχεύοντας να εγκολπώνουν όλες τις ταχύτητες εργαζομένων, χωρίς ο αγώνας να υπονομεύεται αλλά ενοποιώντας τα τμήματα των εργαζομένων που αποκλείονται. Με λίγα λόγια, το να εργάζεται κάποιος χωρίς ασφάλιση ή ελαστικά δεν αποτελεί ατομική επιλογή απέναντι στην προοπτική της ανεργίας, αλλά κυρίαρχη λειτουργία, αποτέλεσμα μεγάλης ταξικής υποχώρησης, που αναγκάζει τα σωματεία να επανιδρυθούν εκ νέου και να διασφαλίσουν για όλους βιώσιμους όρους εργασίας.

Είναι σαφές ότι η Αριστερά χρειάζεται να στοχαστεί και να χτίσει από την αρχή νέες και ίσως ανεφάρμοστες έως σήμερα μορφές συγκρότησης και πρακτικών αντιηγεμονίας που να απαντούν σε όλες τις πτυχές τις καθημερινότητάς μας. Η διεκδίκηση αξιοπρεπέστερων μισθών και εργασιακών σχέσεων ή η επαναφορά υπηρεσιών χρήσιμων για τα πληττόμενα στρώματα, για παράδειγμα, είναι μόνο ένα τμήμα αυτής της παρέμβασης. Διότι, όπως συχνά λέγεται, η συνολική επίθεση απαιτεί συνολική απάντηση για να ανατραπεί. Είναι ανάγκη, λοιπόν, να σκεφτούμε αν το μοντέλο των εργασιακών σχέσεων μιας δεκαετίας πριν είναι αυτό το οποίο θέλουμε. Αν όχι, είναι αυτό το οποίο πρέπει να διεκδικήσουμε ενόψει της ταξικής υποχώρησης;

Χρειάζεται εδώ να επαναπροσδιορίσουμε την έννοια της εργασίας, ως μιας διαδικασίας που θα μπορεί να είναι απελευθερωτική και δημιουργική για τους εργαζομένους, εξασφαλίζοντάς τους μια αξιοπρεπή καθημερινότητα. Οι μορφές συλλογικών εγχειρημάτων που εμφανίζονται όλο και πιο συχνά σήμερα, είτε στο επίπεδο των υπηρεσιών είτε – λιγότερο– στο επίπεδο της παραγωγής, ίσως είναι μια απάντηση προς αυτή την κατεύθυνση, χωρίς και πάλι να αποτελούν πανάκεια ή επιλογές χωρίς αντιφάσεις. Συνοπτικά, γίνεται μάλλον επιτακτικό οι αγώνες του επόμενου διαστήματος να έχουν διπλή στόχευση: την επαναδιεκδίκηση των κατακτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων, αλλά και τη δημιουργία δομών που θα μπορούν να εξασφαλίζουν, ανεξάρτητα από την κρατική εμπλοκή ή τους θεσμούς, ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο.

Για να γίνουν όμως όλα αυτά, η Αριστερά οφείλει πρώτα από όλα να δει πώς η ίδια θα εντάξει το πολυπληθές δυναμικό των νέων εργαζομένων στους κόλπους της, προστατεύοντάς το από μια ένταξη που εν πολλοίς μπορεί να θεωρηθεί «συμπληρωματική» προς τις μέχρι τώρα υπάρχουσες και κυρίαρχες, μια ένταξη με χαρακτηριστικά «safe mode» που θα περιμένει να γίνει «πλήρους απασχόλησης» όταν οι νέοι εργαζόμενοι αποκτήσουν χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά που συγκροτούν το κομμάτι των εργαζομένων όπως το γνωρίζαμε έως σήμερα.

Η γενιά 25-35 οφείλει να αποτελέσει για εμάς οργανικό τμήμα της συλλογικότητας που δεν θα βλέπει απλώς τον εαυτό της σε κάποιες παραγράφους των πολιτικών αποφάσεων, αλλά θα μπορεί να συμμετέχει ενεργά και να συνδιαμορφώνει τη στρατηγική μας σήμερα. Με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατόν να αντιστραφούν και οι φυγόκεντρες τάσεις που εμφανίζει η εν λόγω ηλικιακή και κοινωνική κατηγορία, τάσεις που προκύπτουν από την αίσθηση αλλά και την πραγματικότητα ότι μετά τη σχολή και πριν από την «κανονική δουλειά» οι νέοι εργαζόμενοι «δεν χωρούν» ουσιαστικά σε καμία από τις δομές της συλλογικότητας, όπως υπάρχουν σήμερα (αν εξαιρέσει κανείς τις λειτουργίες του τομέα Συνοικιών ή του Εκτός Γραμμής, που όμως μια τέτοια ενασχόληση από μόνη της αφενός δεν αρκεί, αφετέρου γίνεται σε μεγάλο βαθμό αντιληπτή σαν ένας προθάλαμος, σαν ένα «ζέσταμα» πριν από την «πλήρη ένταξη» στον τομέα εργαζομένων).

Γ. ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ: ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Η εκρηκτική συμπύκνωση αντιθέσεων, αναδιαρθρώσεων και αντίστοιχων αντιδράσεων που αποτελεί το διαμορφωμένο πεδίο που ζει και αναπαράγεται η σύγχρονη νεολαία χρήζει αναλύσεων και συμπερασμάτων που σε μεγάλο βαθμό ξεπερνούν τα όρια και τις δυνατότητες της συγκεκριμένης εκδήλωσης. Η έναρξη όμως μια διαδικασίας ψηλάφησης των απαραίτητων κατευθύνσεων για την ανασυγκρότηση συνολικά του κοινωνικού υποκειμένου και, ιδιαίτερα, την ανασυγκρότηση μιας σύγχρονης ριζοσπαστικής νεολαίας, αναπόσπαστου κομματιού αυτού που περιγράφουμε ως λαϊκή αντικαπιταλιστική συμμαχία, απαιτεί την ανάγνωση των σύγχρονων τάσεων στα πεδία και τους χώρους που αυτή συγκροτείται, την αποτίμηση της ως τώρα παρουσίας της κοινωνικής κατηγορίας (και ασφαλώς της παρέμβασής μας εντός της) και την εξαγωγή κάποιων αρχικών συμπερασμάτων για την κατεύθυνση που θέλουμε να ορίσουμε.

Η συσσώρευση ηττών του λαϊκού κινήματος συνολικά, η αντικειμενική αύξηση τάσεων επιβιωτισμού, η βαθμιαία εμπέδωση της επίθεσης που δέχονται τα εργαζόμενα στρώματα και η νεολαία οδηγούν ως έναν βαθμό και στην ενσωμάτωση ιδεολογημάτων του αντιπάλου, στη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού πεδίου παρέμβασης για αντιδραστικά μορφώματα και, κατ' επέκταση, στην αδυναμία χάραξης μιας αποτελεσματικής πολιτικής κατεύθυνσης από μια Αριστερά της οποίας τα εργαλεία σκέψης και πράξης ανταποκρίνονται σε πρόσφατες μεν, πάλαι ποτέ δε, συνθήκες. Η επανεμφάνιση του λαϊκού παράγοντα στο προσκήνιο όμως είναι αδιαμφισβήτητη. Όπως αδιαμφισβήτητη είναι, για τη δική μας Αριστερά, και η δυνατότητα μετάβασης από τη νεολαία που άλλοι οραματίζονται, τη νεολαία της υποταγής, της ανεργίας ή των 300 ευρώ, τη νεολαία χωρίς παρόν και μέλλον, στη νεολαία του ανυποχώρητου αγώνα, τη νεολαία της ανατροπής.

Υπάρχει η έντονη αίσθηση ότι η παρουσία της νεολαίας στους αγώνες που ταλάνισαν τον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό τα τελευταία δύο χρόνια ήταν αναιμική. Για να είμαστε δίκαιοι, αυτό δεν είναι ακριβώς πραγματικό: ο νεολαιίστικος παράγοντας ήταν παρών σχεδόν στο σύνολο των μαχών που δόθηκαν από το λαϊκό κίνημα. Η αίσθηση ανεπάρκειας έχει την πραγματική της ρίζα στο γεγονός ότι η παρουσία αυτή ήταν κατά βάση φυσική. Απούσα ήταν η παρουσία της κοινωνικής κατηγορίας με όρους «υποκειμένου». Τα διάφορα υποστρώματα, δηλαδή, που τη συναπαρτίζουν περιορίστηκαν στη στήριξη και την αλληλεγγύη πληττόμενων στρωμάτων του ΕΚΣ, χωρίς αφενός να καταφέρνουν αποτελεσματικά να αυτοσυγκροτούνται στην υπεράσπιση των συμφερόντων των υποστρωμάτων ως τέτοιων (μαθητές, φοιτητές, άνεργοι κ.λπ.) και χωρίς αφετέρου να προάγεται η συνένωσή τους, πρώτα απ' όλα μεταξύ τους, με όρους δηλαδή παννεολαιίστικου στίγματος ξεσηκωμού, και σε δεύτερο επίπεδο οργανικά με το υπόλοιπο λαϊκό κίνημα. Να το πούμε απλά: στο σύνολο της νεολαίας υπάρχει έντονη η τάση της εξατομίκευσης και του επιβιωτισμού, αλλά βρίσκεται σε διαρκή ενόττητα και διαπάλη με την αντίρροπη τάση, την αυθόρμητη ανάγκη αντίδρασης στην πολιτική που διαλύει το μέλλον της. Το πραγματικό έλλειμμα είναι η οργάνωση, η κατεύθυνση και η μεθοδολογία που θα δώσει στη νεολαία την ικανότητα να παρέμβει κι αυτή καταλυτικά στον παρατεταμένο λαϊκό πόλεμο που διεξάγεται εντός του ΕΚΣ.

Κάνοντας μια σχετικά σύντομη αναδρομή στους σύγχρονους όρους συγκρότησης της νεολαίας στους χώρους που κατά βάση ορίζεται (και για αντικειμενικούς λόγους, επικεντρωμένοι στη σφαίρα της αναπαραγωγής και ιδιαίτερα στο πανεπιστήμιο) θα πρέπει να κάνουμε εξαρχής κάποιες εκτιμήσεις.

α) Η νεολαία διέπεται από μια ιδιότυπη κρίση αυτοπροσδιορισμού. Για τους λόγους που περιγράψαμε, δεδομένης και της συνολικής κοινωνικής συνθήκης που επικρατεί, της αδυναμίας του εργατικού και ευρύτερου λαϊκού κινήματος να αποτυπώσει νίκες, του γεγονότος ότι αυτό που μπορεί να περιγράφουμε ως «γκρίζα ζώνη» είναι αρκετά διογκωμένο και τα όριά του είναι σε πολλές περιπτώσεις δυσδιάκριτα κ.ά., παρατηρείται η εμπέδωση μιας αβεβαιότητας σε σχέση και με την άμεση ένταξη και με την προοπτική. Το γεγονός αυτό έχει πολλαπλές αποτυπώσεις. Μία από τις χαρακτηριστικότερες είναι και η υποχώρηση συλλογικών αναπαραστάσεων ακόμα και σε χώρους που παραδοσιακά ίσχυε το αντίθετο, όπως το πανεπιστήμιο.

β) Η κρίση αυτή εκχωρεί πεδίο στην απορρόφηση των εκρηκτικών υλικών που ενυπάρχουν στη νεολαία σε αντιδραστικές κατευθύνσεις, με κυρίαρχες τις εξής δύο: μια διαφορετική από παλαιότερα τάση «ατομικού δρόμου», πολύ πιο δύσκολη να καμφθεί από την προηγούμενη, γιατί πλέον ορίζεται στο πεδίο της επιβίωσης και όχι του «καριερισμού», και την εκτόνωση των υλικών αυτών είτε σε κατευθύνσεις ακίνδυνες για την πολιτική εξουσία είτε ακόμα κι εξαιρετικά επικίνδυνες για το κίνημα, όπως προφανώς η διεισδυτικότητα της Χ.Α. εντός κομματιών της νεολαίας.

γ) Η νεολαία εκεί που συγκροτείται με βάση τη σχέση της με ιδεολογικό μηχανισμό έχει να αντιμετωπίσει μια επίθεση πολυεπίπεδη και ασύμμετρη. Το Κράτος, στην προσπάθειά του να εντεινεί τον κατακερματισμό που περιγράψαμε παραπάνω, ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί να αμβλύνει μια κατανομητική και ιδεολογική αστάθεια με διαφορετικούς όρους συγκρότησης, επιλέγει να κινηθεί κατά βάση αποκεντρωμένα για να αποφύγει την άμεση αντιπαράθεση με το σύνολο είτε ενός στρώματος είτε γενικά της κοινωνικής κατηγορίας. Ταυτόχρονα, η ένταση και της ιδεολογικής επίθεσης και της κατασταλτικής έξαρσης έχει μεταξύ άλλων και στόχο την καθήλωση και τον εκφοβισμό της νεολαίας που παραδοσιακά έχει πιο ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά.

δ) Η αντίρροπη τάση στις παραπάνω παραδοχές υπάρχει, δεν είναι καθόλου ανίσχυρη και κυρίως αναζητεί έκφραση. Δεν είναι τυχαίο φερ' ειπείν ότι σε βασικά κινηματικά γεγονότα που προκύπτουν, κυρίαρχη τάση είναι η στροφή στην αντίσταση, τη δράση, τις δομές και τον κινηματικό πειραματισμό (βλ. σχέδιο Αθηνά). Ένα από τα κεντρικά ζητήματα που πρέπει να μας απασχολήσει στην προσπάθειά μας να την ενισχύσουμε είναι το ότι, χωρίς να

είναι αντικινηματική, τείνει πολλές φορές να είναι αντιπολιτική. Το γεγονός αυτό μάλλον καταδεικνύει ότι η νεολαία αποστρέφεται πολιτικές δυνάμεις και σχέδια που δεν ανταποκρίνονται πλέον στις σημερινές συνθήκες, είτε επειδή αναδεικνύεται η αντιδραστικότητά τους είτε επειδή έχουν μάθει να κάνουν πολιτική με ανεπίκαιρους όρους.

Πανεπιστήμιο και φοιτητικό στρώμα: εκτιμήσεις και προοπτικές

Για να εξειδικεύσουμε την κατάσταση της νεολαίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, εκεί που συγκροτείται το φοιτητικό στρώμα, και να συμβάλουμε στην υπέρβαση των προβλημάτων που περιγράψαμε, θα πρέπει να κάνουμε μια σύντομη ανασκόπηση της εμπέδωσης της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης εντός της. Περιληπτικά, οι πρόσφατες κατευθύνσεις υλοποίησής της πέρασαν από τα εξής στάδια: α) τη μεταστροφή από την κεντρικού χαρακτήρα αντιπαράθεση με το φοιτητικό κίνημα, που ήταν χαρακτηριστικό του υπουργείου μέχρι και την περίοδο Διαμαντοπούλου, στην αποκεντρωμένη αλλά πάντα στοχευμένη επίθεση η οποία είναι σε διαρκή κίνηση και αυτοδιόρθωση, β) τη συγκρότηση των όρων πιο άμεσης εμπέδωσης των αναδιρθώσεων, μια κίνηση που ήταν μακρόχρονη και είχε ως αποκορυφώματα τη σταδιακή αποδυνάμωση, απομόνωση και αποδόμηση του φοιτητικού συνδικαλισμού και την αντιδραστική αναδιάρθρωση της διοικητικής λειτουργίας των ιδρυμάτων, γ) την κατοχύρωση της ευελιξίας και της άμεσης προσαρμογής σε βίαιες αλλαγές λειτουργίας που σχετίζονται άμεσα με τις εξελίξεις στην αγορά. Προφανώς κεντρικό παράδειγμα αυτού ήταν το σχέδιο Αθηνά και κυρίως η κατοχύρωση ότι θα μπορούν να επιβάλλονται τέτοιου τύπου αλλαγές ανά πάσα στιγμή με εξαιρετικά σύντομη διαδικασία.

Ποια είναι όμως η σημερινή κατάσταση ύστερα από αυτές τις κινήσεις και τις κινηματικές αντιστάσεις που τα ΕΑΑΚ προσπάθησαν να οικοδομήσουν; Πώς διαρθρώνεται πλέον ο ιδεολογικός μηχανισμός; Ποια είναι τα σύγχρονα χαρακτηριστικά του φοιτητικού στρώματος; Με ποια πολιτική γραμμή, ποια μεθοδολογία, ποιες δομές, ποιες συμμαχίες θα πρέπει να προχωρήσουμε και κυρίως για ποιο στόχο; Για να μπορέσουμε προοπτικά να δώσουμε μάχιμες κατευθύνσεις, πρέπει να ψηλαφίσουμε σε πρώτο επίπεδο κάποιες απαντήσεις.

1. Η βασική λειτουργία του πανεπιστημίου δεν έχει αλλάξει. Ο ιδεολογικός και καταναμητικός του ρόλος παραμένει ίδιος στην ουσία του. Πρέπει όμως να αναγνωρίσουμε ότι τόσο κατά την ένταξη όσο και κατά τη διάρκεια των σπουδών κι εν τέλει την έξοδο, η προοπτική του στρώματος και άρα και η προσδοκία του είναι πολύ πιο απομειωμένη σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Πραγματικά, η ιδεολογική και κυρίως η σκληρά υλική εμπέδωση του μέλλοντος της ανεργίας και της επισφάλειας de facto αναδιατάσσει τους όρους με τους οποίους συγκροτείται η ιδεολογική αστάθεια. Με απλά λόγια, αν παλαιότερα η αντίφαση ήταν χοντρικά «δουλειά στο επιστημονικό αντικείμενο με συγκεκριμένες εργασιακές σχέσεις - αδυναμία του Κράτους να την υλοποιήσει σε ικανοποιητικό βαθμό ως προοπτική», πλέον μάλλον καταλήγει στο δίλημμα του στρώματος «αποδοχή συνθήκης κοινωνικής καταστροφής και προσπάθεια ατομικής επιβίωσης με ό,τι όρους είναι εφικτό ή στροφή προς την επιστημονική μετανάστευση - προσπάθεια όξυνσης αντιθέσεων και πάλη για τα αυτονόητα».

Αυτό εκ των πραγμάτων μπορεί να επιτείνει τις ατομικές τάσεις εντός του στρώματος, αλλά υπό την κατάλληλη παρέμβαση μπορεί να μετασχηματιστεί. Γιατί αυτή ακριβώς η υπόσχεση εξαθλίωσης δίνει προοπτικές συλλογικής αντιμετώπισης των προβλημάτων, γιατί αυτό το καθαρά υλικό βίωμα αυτών των πολιτικών κάνει τη συνειδητοποίησή τους άμεση και όχι προοπτική, γιατί εντέλει η αναγνώριση της στυγνής επίθεσης απέναντι στο σύνολο αυτού που συγκροτεί τους φοιτητές ως στρώμα, τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους εντός του πανεπιστημίου και τη συμπίκνωσή τους κατά την έξοδο, είναι που δημιουργεί και την ανάγκη άμεσης απάντησής του.

Ταυτόχρονα, η καταναμητική αστάθεια βρίσκεται σε κατάσταση εσωτερικής αναδιάρθρωσης. Μπορεί η ειδίκευση να παραμένει κύρια πλευρά αυτής της αντίθεσης, όμως οι ορδές ανέργων σε συνδυασμό τόσο με τον υπάρχοντα παραγωγικό ιστό όσο και με την διαμορφωμένη μετά από σειρές μνημονίων κατάσταση στις εργασιακές σχέσεις, αναδεικνύει ότι μάλλον βρισκόμαστε σε στάδιο αναπροσαρμογής και της ίδιας της εκπαίδευσης για να ικανοποιεί αυτές τις συνθήκες στην καταναμητική της λειτουργία. Το σχέδιο Αθηνά ήταν η πρώτη σε μια κατά πάσα πιθανότητα μεγάλη σειρά αντίστοιχων κινήσεων άμβλυνσης από την πλευρά του Κράτους.

2. Τα παραπάνω δεν σημαίνουν ούτε εξάλειψη προσδοκιών, ούτε απαραίτητα εσωτερική απομείωση του πανεπιστημίου, ούτε σε καμία περίπτωση δείγμα αναγκαιότητας εκ βάθρων αλλαγής εργαλείων ανάλυσης. Το πανεπιστήμιο παραμένει και σήμερα ένας μαζικός και σχετικά οργανωμένος χώρος της νεολαίας, ο οποίος παρά την κρίση προσδοκιών ήδη πριν από την είσοδο σε αυτόν, θα συνεχίζει να αποτελεί επιλογή για νέους σε μια πιο θολή (αλλά υπάρχουσα) προσδοκία κοινωνικής ανέλιξης. Παραμένει όμως πραγματικό ότι το φοιτητικό στρώμα, και η πρωτοπορία εντός του, έχει ενσωματώσει, άλλες φορές δικαίως και άλλες στρεβλά, ως ήττες μια σειρά από επιθετικές κινήσεις που είτε αντιμετωπίστηκαν λανθασμένα είτε όχι.

Δεν μπορεί παρά να είναι σημεία που δίνουν αισιοδοξία η αργή αλλά σταθερή και όλο και μεγαλύτερη αποστοίχιση των φοιτητών από τα σχέδια ΠΑΣΠ - ΔΑΠ, η εμπιστοσύνη όταν νιώθουν ότι πλήττονται στις ίδιες τις δομές τους και την οργάνωσή τους, η εμμονή σε κινηματικές κατευθύνσεις, αλλά είναι γεγονός πως και το σχέδιο που τα ΕΑΑΚ εντός των σχολών σε αρκετές περιπτώσεις, ακόμα και από τον ίδιο τους τον κόσμο, γίνεται αποδεκτό ως το λιγότερο κακό, ως το μόνο τίμιο, όχι ως αποτελεσματικό.

3. Κι ερχόμαστε έτσι στο βασικότερο ζήτημα. Κεντρική προβληματική των ΕΑΑΚ τα τελευταία δύο χρόνια είναι η αδυναμία τους να αναγνωρίσουν τον αποκεντρωμένο χαρακτήρα της επίθεσης και, κατ' επέκταση, την ανάγκη αποκεντρωμένης απάντησης. Τείναμε να αντιμετωπίζουμε το φοιτητικό κίνημα ως ένα απλό ημίτονο: κορύφωση - πάτος, έξαρση - ύφεση, όλα ή τίποτα, παραγνωρίζοντας όχι μόνο το ότι ένας πόλεμος θέσεων όπως αυτός είναι

αναγκαστικά πολυεπίπεδος και άρα δεν αρκεί η προσπάθεια συνολικής κεντρικής αντιπαράθεσης, ειδικά όταν ο αντίπαλος έχει αναγνωρίσει και ξεπεράσει αυτή σου τη μεθοδολογία, αλλά κυρίως το ότι μαζί με αυτό που αναγιγνώσκαμε ως κυρίαρχη αιχμή ανά περίοδο, το κράτος κατάφερνε να «καθαρίζει ζώνες» περνώντας τομές που παλαιότερα δεν θα τολμούσε ούτε κατά διάνοια και να κερδίζει έτσι έδαφος για μελλοντικές αντιπαραθέσεις.

Φερ' ειπείν, όσο τα ΕΑΑΚ είχαν –κι αυτό ήταν αντικειμενικό– συγκροτήσει ένα κίνημα δύο ταχυτήτων απέναντι στο σχέδιο Αθηνά, μια ταχύτητα τις σχολές που πλήττονταν άμεσα και μία τις σχολές αλληλέγγυων με αόριστη αντιαναδιαρθρωτική τοποθέτηση, ταυτόχρονα περνούσαν αντιδραστικές αλλαγές σε προγράμματα σπουδών, πιστωτικές μονάδες, κόψιμο επικουρικών στους μεταπτυχιακούς και μια σειρά άλλων τομών. Παράλληλα, ασφαλώς, με την εμπέδωση συνθηκών κατασταλτικής θωράκισης και τρομοκράτησης των αγωνιζόμενων κομματιών.

Κάποια πρώτα συμπεράσματα

Η σκόπιμη συνοπτική περιγραφή της κατάστασης και η αναγνώριση των προβληματικών αυτών δεν πρέπει να καταλήγει ούτε σε μια ενσωμάτωση ηττοπάθειας σε σχέση με τις δυνατότητες του κινήματος ούτε στη συγκρότησή μας γύρω από ένα υποτιθέμενα ρεάλ πολιτικό πλαίσιο πάλης. Δεν ακυρώνουμε την προσφορά των κινηματικών διεργασιών του προηγούμενου διαστήματος, το ακριβώς αντίθετο μάλιστα: η θετική παρακαταθήκη τους πρέπει να αναδειχτεί πολύ περισσότερο. Το βασικό στοιχείο σκέψης μας θα πρέπει να είναι το πώς η μάχη εντός των κοινωνικών χώρων και η όξυνση των αντιθέσεων που θέλουμε να προκρίνουμε, η οχύρωση γύρω από τις μάχες προάσπισης των εκάστοτε συμφερόντων και η παράλληλη οικοδόμηση μιας σύγχρονης ριζοσπαστικής αριστερής νεολαίας θα ξεφύγει από ένα απλό κινήρι της επόμενης έξαρσης, που αντικειμενικά σε μεγάλο βαθμό ετεροκαθορίζεται από την κίνηση του αντιπάλου, και θα μετεξελιχθεί δημιουργικά σε ένα μάχιμο, πολυεπίπεδο και με χαρακτηριστικά αποτελεσματικότητας ανταρτοπόλεμο.

Αυτό που πρέπει να καταστεί σαφές είναι ότι μια νίκη δεν ορίζεται μόνο στο αν ένας αγώνας κέρδισε ολοκληρωτικά το σκοπό του αλλά στο κατά πόσο στη διάρκεια ενός αγώνα χτίζονται οι όροι ώστε στο τέλος του να μπορείς να λες ότι το κίνημα που τον έκανε βρίσκεται σε καλύτερη θέση μάχης από αυτή που είχε όταν ξεκίνησε. Αυτό σημαίνει ότι οι ανά κοινωνικό χώρο μάχες, όπως η πάλη ενάντια στα αντιδραστικές αναδιαρθρώσεις στις σχολές, θα πρέπει να μετασηματίζονται σε κεντρικού χαρακτήρα μάχες και να επαναδιαχέονται. Με απλά λόγια, οι επιμέρους μάχες να παίρνουν τη μορφή κόκκινων ζωνών, εφορμητηρίων από τα οποία θα μπορούμε να προχωράμε βήματα μπροστά.

Σε τελευταία ανάλυση, είναι αναγκαίο να ανασυγκροτήσουμε από την αρχή το κίνημα και σε επίπεδο μορφής και σε επίπεδο περιεχομένου. Χωρίς να εγκαταλείπουμε καμία μάχη ως μη έχουσα δυνατότητα επιτυχίας, θα πρέπει να δουλεύουμε παράλληλα σε διττή κατεύθυνση: πρώτον, στο να οικοδομήσουμε ένα φοιτητικό κίνημα που θα έχει καταλυτικό ρόλο στην ανασυγκρότηση του ευρύτερου λαϊκού κινήματος και θα αποτελεί το κέντρο ενός κινήματος της ευρύτερης νεολαίας. Δεύτερον, στην οικοδόμηση ενός ρεύματος αριστερής ριζοσπαστικής αμφισβήτησης εντός της σύνολης νεολαίας, κινηματικά, φυσιογνωμικά, ιδεολογικά και στρατηγικά. Αυτή είναι η μεγαλύτερη πρόκληση για μια σύγχρονη αριστερή ριζοσπαστική νεολαία: με αυτήν οφείλουμε να αναμετρηθούμε.

Δ. ΝΕΟΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΙΝΗΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ

Η μακρά περίοδος της Μεταπολίτευσης, που ακολούθησε την έντονη ριζοσπαστικοποίηση της περιόδου '57-'67 και τον αντιδικτατορικό αγώνα επέδρασε καταλυτικά στα χαρακτηριστικά συγκρότησης του χώρου της επαναστατικής αριστεράς και στον προσανατολισμό της δράσης της. Στο παρόν τμήμα του κειμένου δεν θα ασχοληθούμε με τη γενική συγκρότηση σε ζητήματα ανάλυσης της πολιτικής συγκυρίας και της αριστερής στρατηγικής. Θα επικεντρωθούμε στην συνεύρεση της επαναστατικής Αριστεράς με τη νεολαιίστικη ριζοσπαστικοποίηση της μεταπολιτευτικής περιόδου, ως μια διαλεκτική διαδικασία μετασχηματισμού και του κινήματος νεολαίας, αλλά και της ίδιας της επαναστατικής Αριστεράς. Δεν θα σταθούμε όμως μόνο σε αυτό. Θα μας απασχολήσει γενικά το ερώτημα νεολαία και Αριστερά στην ιστορική αλλά και συγχρονική του διάσταση.¹ Η διαδρομή αυτή δεν έχει σκοπό μια προσέγγιση με στόχο τον μιμητισμό στο ζήτημα του κινήματος νεολαίας. Βασικό ενδιαφέρον και στόχος της είναι η προσπάθεια για την παραγωγή μιας σύγχρονης ηγεμονικής αφήγησης για το κίνημα νεολαίας. Μιας αφήγησης που στα σύγχρονα συμφραζόμενα της προοπτικής των νέων, της διεθνούς εμπειρίας και της κατάστασης της επαναστατικής Αριστεράς θα μπορέσει να προσθέσει ένα λιθαράκι στην υπόθεση ανασυγκρότησης του λαϊκού κινήματος, της ανάσχεσης του υπαρκτού καπιταλισμού και ιμπεριαλισμού και τέλος θα ανοίξει δρόμους για μια διαφορετική κοινωνική οργάνωση.

Μικρή ιστορική αναδρομή

Για προφανείς λόγους δεν θα σταθούμε εκτενώς στο συγκεκριμένο σημείο, άλλωστε το σημειώσαμε ήδη, η βαθιά μελέτη της δράσης των νεολαιίστικων οργανώσεων στην περίοδο εκείνη αποτελεί ζητούμενο. Τα παραδείγματα δράσης της νεολαίας με πρωτοπόρα χαρακτηριστικά στο εσωτερικό του λαϊκού κινήματος είναι πολλά. Πολλά από αυτά έχουν χαθεί σε χαράμαδες της ιστορίας. Οι πιο γνωστές περιπτώσεις έχουν αποτυπωθεί σε ένα συλλογικό φανταστικό γύρω

από γεγονότα-τομές. Το νήμα όμως ξεκινά παλιότερα από τα Ιουλιανά και το Πολυτεχνείο. Η συγκρότηση της ΟΚΝΕⁱⁱ (ακριβώς στην περίοδο της κατάρρευσης του εθνικού οράματος, 1922) ήταν η πρώτη απόπειρα χτισίματος μιας αυτόνομης οργάνωσης νεολαίας με ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά. Η δράση της αν και λίγο γνωστή ήταν πρωτοπόρα στην πλέον πέτρινη περίοδο για το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα. Είχε πλούσια δράση κατά τη διάρκεια τόσο της δικτατορίας του Πάγκαλου, όσο και του Μεταξά και από τις κορυφαίες της στιγμές ήταν η οργάνωση φοιτητικής απεργίας.

Στις 17 Νοέμβρη με πρωτοβουλία των φοιτητών του Πολυτεχνείου, όπου δρούσε αξιόλογος πυρήνας της ΟΚΝΕ, οργανώνεται η πρώτη «φοιτητική απεργία» με αίτημα τη λειτουργία συσσιτίων και την παροχή δωρεάν ηλεκτρικού ρεύματος. Πρόκειται για την πρώτη μαζική κινητοποίηση στην κατεχόμενη Ευρώπη, που υποχρεώνει μάλιστα σε αποδοχή των αιτημάτων και απελευθέρωση των φοιτητών που είχαν συλληφθεί κατά τη διάρκειά της. Η ΟΚΝΕ αυτοδιαλύεται και προσχωρεί στην πιο λαμπρή σελίδα του ελληνικού νεολαιίστικου κινήματος: την ΕΠΟΝ.ⁱⁱⁱ Πρωτοπόρα στην οργάνωση της αλληλεγγύης αρχικά και της αντίστασης στη συνέχεια με την ενεργή της συμμετοχή στις τάξεις του εφεδρικού ΕΛΑΣ έδωσε έναν αγώνα που ακόμα και σήμερα η ανάγνωση του αρκεί για να συγκινήσει.

Οι γνωστές ιστορίες για την γεμάτη τόλμη και θάρρος μάχη των επονιτών και επονίτισσων στα Δεκεμβριανά του '44 μέσα στα Εξάρχεια, είναι μόνο στιγμές του τεράστιου αγώνα που η ΕΠΟΝ έδωσε ως κομμάτι του ΕΑΜ. Κλείνοντας την προπολεμική-μεσοπολεμική και ως το εμφύλιο ιστορία της επαφής της πολιτικής αριστεράς με την νεολαία, είναι αναγκαία κάποια σχόλια. Η ΟΚΝΕ και η δράση της ήταν ανάλογη της διείσδυσης και γείωσης του ίδιου του ΚΚΕ στο εσωτερικό του ελληνικού λαϊκού κινήματος.

Η κοινωνική σύνθεση της αποτελούνταν κυρίως από εργατικό δυναμικό του αυξημένου ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού της περιόδου, αλλά επίσης μεγάλη ήταν η συμμετοχή φοιτητών – σπουδαστών - μαθητών στις τάξεις της. Κύριος σκοπός την ήταν η οργάνωση του εργατικού κινήματος, και η προώθηση της μαρξιστικής - λενινιστικής ιδεολογίας, στόχοι που πρέπει να διαβάζονται στο ιστορικό πλαίσιο δράσης του ΚΚΕ. Από την άλλη η ΕΠΟΝ είχε ανάλογη κοινωνική σύνθεση με αυτήν του ΕΑΜ, δηλαδή παλλαϊκών χαρακτηριστικών, και αντίστοιχα στους σκοπούς της ήταν η εθνική απελευθέρωση με βάση την ακεραιότητα της Ελλάδας, η εξόντωση του φασισμού και η αποκατάσταση της λαϊκής κυριαρχίας, η καταπολέμηση των ιμπεριαλιστικών πολέμων και η υπεράσπιση της ειρήνης με βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών και τέλος η υπεράσπιση των οικονομικών, πολιτικών, εκπολιτιστικών και μορφωτικών δικαιωμάτων και επιδιώξεων της νέας γενιάς.

Αποτελεί ιδιόμορφο παράδειγμα με την έννοια του ότι αποτελούσε μέτωπο οργάνωσης, κατά τα πρότυπα του ΕΑΜ, και δρούσε σε συνθήκες κατοχής άρα αυτόματα αυτό καθόριζε και την δράση της. Η ΕΠΟΝ τίθεται εκτός νόμου το 1947. Παρόλα αυτά διατηρείται ως παράνομος μηχανισμός του ΚΚΕ, ως την 8η ολομέλεια του ΚΚΕ όπου αποφασίζεται η διάλυση της και η διάχυση του κόμματος στην ΕΔΑ. Λίγα χρόνια νωρίτερα, στις 3 Αυγούστου του 1951, ακόμη ένα βραχύβιο πείραμα είχε γεννηθεί. Η ΕΔΝΕ,^{iv} αποτελούμενη από τις νεολαίες των πολιτικών εταίρων που συνασπίστηκαν στην ΕΔΑ, καθώς και στελέχη και μέλη άλλων οργάνωσης νέων, οι οποίοι αποφάσισαν κατά τα πρότυπα της ΕΠΟΝ την αυτοδιάλυσή τους.

Οι στόχοι της όπως διατυπώθηκαν στο πρώτο φύλλο των *Φρουρών της Ειρήνης* ήταν: «το κάλεσμα στους νέους της Πατρίδας μας σε ένα Κοινό Δημοκρατικό Μέτωπο Νέων που θα αγωνισθεί με ενθουσιασμό για τα ιδανικά της Νέας Γενιάς, την Ειρήνη, Δημοκρατία, Αμνηστία, τον Εκπολιτισμό και την Πρόοδο της Νεολαίας». Ο βασικός πυρήνας των στελεχών και των μελών της ήταν τα ίδια τα μέλη και στελέχη της ΕΠΟΝ. Παρ' όλα αυτά η απαγόρευση κυκλοφορίας της εφημερίδας στις 19 Ιανουαρίου 1952 αποτελεί το προεξοδικό για τη διάλυση και της ίδιας της ΕΔΝΕ, που ακολουθεί λίγους μήνες αργότερα. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1952, πρακτικά ένα χρόνο μετά τη συγκρότηση και λειτουργία της, η σύλληψη από τις διωκτικές αρχές των ηγετικών στελεχών της κατά την έξοδό τους από τα γραφεία στην οδό Σοφοκλέους 47 και ο εκτοπισμός τους στον Αϊ-Στράτη, σε συνδυασμό με ένα ευρύτερο κύμα συλλήψεων και εκτοπίσεων του στελεχικού δυναμικού της, κλείνει οριστικά το κεφάλαιο της πρώτης αναζήτησης μιας νόμιμης, μαζικής έκφρασης της αριστερής νεολαίας στην μετεμφυλιακή Ελλάδα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στον σχεδόν ένα χρόνο ύπαρξης της είχε πρωτοπόρο ρόλο και στα κινήματα (Κυπριακό, αμνήστευση πολιτικών κρατουμένων, αναστολή της εκτέλεσης Μπελογιάννη) όσο και στο πεδίο του πολιτισμού ακολουθώντας την παρακαταθήκη της ΕΠΟΝ. Να σημειωθεί ότι πρακτικά ήταν σχετικά πολιτικά και οργανωτικά αυτόνομη και αυτοτελής τόσο από την ΕΔΑ όσο και από τον παράνομο μηχανισμό του ΚΚΕ που όμως πρακτικά αποτελούσε το πολιτικό της κέντρο. Στο γενικό κλίμα του μετεμφυλιακού αυταρχισμού, του φόβου και της ίδιας της θωράκισης και του ΚΚΕ και της ΕΔΑ, συγκροτείται διαδεχόμενη την ΕΔΝΕ η «Νεολαία ΕΔΑ». Στα τέλη του 1952 χωρίς σαφή ημερομηνία ίδρυσης της και με πλήρη έλεγχο από την ίδια την ΕΔΑ, είναι ουσιαστικά μια οργάνωση σφραγίδα ως την 11η Ιουλίου του 1956 όπου και ανασυγκροτείται.

Καίριο σημείο ανασυγκρότησης αποτέλεσε η στροφή προς ζητήματα που απασχολούν τη νεότητα, όπως η εκπαιδευτική πολιτική, η ανεργία και η μετανάστευση, οι οικονομικές διεκδικήσεις των φοιτητών και των εργαζομένων νέων ή το Κυπριακό, τα οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν στην προοπτική μιας ευρύτερης ενότητας της νεολαίας. Ταυτόχρονα, μέσα από τη συγκρότηση συγκεκριμένων επιτροπών, δίνεται ώθηση για τη συστηματικότερη προσέγγιση νέων από μαζικούς χώρους, όπως εκπολιτιστικοί, αθλητικοί και εκδρομικοί σύλλογοι, που δεν εμπλέκονται άμεσα με τους βασικούς τομείς των πολιτικών δραστηριοτήτων και σωματώσεων, όπως οι πανεπιστημιακές και ανώτατες σχολές ή τα εργατικά σωματεία. Στους χώρους αυτούς, με όλες τις δυνατές συναρθρώσεις, η παράνομη ΕΠΟΝ είχε από νωρίς επιβάλει την πολιτική παρουσία της, παρά την απόλυτη κυριαρχία των συντηρητικών και ακροδεξιών σχημάτων. Ως

προς τη σύνθεσή της η συμμετοχή φοιτητών, νέων εργαζομένων (κυρίως οικοδόμων) ήταν σχεδόν ανάλογη, ενώ το μοντέλο εσωτερικής της διάρθρωσης ήταν το πυραμидικό των «τριάδων» σε σχολές, σε εργατικούς χώρους και γειτονιές.

Η περίοδος από το 1956 έως το 1961 χαρακτηρίστηκε από την άνοδο της νεανικής ριζοσπαστικοποίησης τόσο γύρω από το ζήτημα της Κύπρου όσο και γύρω από την αύξηση των διδασκτρών στα πανεπιστήμια. Στην περίοδο αυτή είναι που εκδίδεται και το περιοδικό *Πανσπουδαστική* τον Μάιο του 1956, που έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην πολιτικοποίηση του νεολαιίστικου δυναμικού που βρισκόταν κυρίως στα πανεπιστήμια.

Η περίοδος που ακολουθεί αποτελεί περίοδο έντονων διεργασιών τόσο στο εσωτερικό των φοιτητικών αμφιθεάτρων με τα πρώτα βήματα του φοιτητικού συνδικαλισμού αλλά και στα σχολεία (ιδιαίτερα τα νυχτερινά) όσο και στη δράση στις γειτονιές και σε εργατικούς χώρους με τη δράση συγκεκριμένων ομάδων στην εργατική νεολαία. Είναι η περίοδος της πάλης για αύξηση του συσσιτίου, για δωρεάν μετακινήσεις, μείωση των διδασκτρών, πάλη ενάντια στις πρακτικές βίας και νοθείας της ΕΚΟΦ, του 114 και του «15% προίκα για την παιδεία και όχι για τη Σοφία».^v

Κάνοντας ένα ιστορικό άλμα βρισκόμαστε στο 1963 και την δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη από το μετεμφυλιακό παρακράτος που βασιλεύει την εποχή διακυβέρνησης της ΕΡΕ υπό τον Κ. Καραμανλή (τον πρεσβύτερο). Το σύνθημα λέφτει «κάθε νέος και Λαμπράκης». Στις 8 Ιουνίου δίνεται στη δημοσιότητα η ιδρυτική διακήρυξη της Δημοκρατικής Κίνησης Νέων «Γρηγόρης Λαμπράκης». Η κίνηση διακήρυξε πώς δεν είναι ούτε ανήκε σε κόμμα παρ' όλο που όντως οι θέσεις της ήταν σε ταύτιση με την ΕΔΑ και την Ν. ΕΔΑ. Στο διάστημα μεταξύ 8 και 14 Σεπτεμβρίου της επόμενης χρονιάς δημοσιοποιείται η απόφαση για συγχώνευσης της Ν. ΕΔΑ και της ΔΚΝΓΛ. Και από την πρώτη στιγμή ξεκινά τον δικό της ανέκδοτο αγώνα στην κυβέρνηση της «Ενώσεως Κέντρου».

Και οι δύο οργανώσεις, αλλά ιδιαίτερα η ΔΝΛ που απέκτησε πιο μαζικά χαρακτηριστικά συνέχιζαν την προσπάθεια να κρατηθεί το νήμα των πρακτικών της ΕΠΟΝ ζωντανό. Όλο το πεδίο πρακτικών της, η τόσο μεγάλη έμφαση στην πάλη για έναν άλλο πολιτισμό (αυτό που στο ιδιόλεκτο μας θα λέγαμε πολιτιστική αντιηγεμονία), η προσπάθεια να οργανωθεί ο νέος και η νέα στην γειτονιά, στον χώρο δουλειάς, στη σχολή, στο νυχτερινό σχολείο ήταν ακριβώς μια προσπάθεια μετάφρασης εκείνου του προτύπου στα συμφραζόμενα του 1960. Η ίδια συμμετοχή της οργάνωσης στα Ιουλιανά του 1965 και η δολοφονία του Σ. Πέτρουλα, αύξησαν την επιρροή της και την διείδυση της σε όλα τα νεολαιίστικα στρώματα.^{vi}

Άλλωστε ήταν η ίδια κέντρο και πρωταγωνιστής των εξελίξεων του καλοκαιριού του 1965. Εξάλλου δεν είναι τυχαίο ότι η ΔΝΛ αντιμετωπίστηκε ως ο συμβολικός εχθρός των Ιουλιανών. Μάλιστα προωθούνταν ν/σ το οποίο θα προέβλεπε τη διάλυσή της, κάτι το οποίο φυσικά δεν προχώρησε. Η ΔΝΛ ήταν τέκνο της εποχής της, στη διεθνή άνοδο της νεολαιίστικης ριζοσπαστικοποίησης, αλλά και στην πάντα ιδιόμορφη κατάσταση του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού. Ήταν η συνάντηση μιας οργανωμένης πρωτοπορίας, με τους νέους και νέες που ασφυκτιούσαν κάτω από το μετεμφυλιακό κοινωνικό συμβόλαιο του αυταρχισμού, των περιορισμών στην δυνατότητα εισόδου στην ανώτατη εκπαίδευση, την ανεργία.

Η ριζοσπαστικοποίηση αυτή, που δεν ήταν μόνο νεολαιίστικη αλλά και ευρύτερα λαϊκή μπαίνει στο γύψο το 1967. Τον Δεκέμβρη του 1968 δημιουργείται η ΠΑΟΣ «Ρήγας Φεραίος»,^{vii} αποτελούμενη κυρίως από μέλη της ΔΝΛ. Εν μέσω δικτατορίας, το 1968, το ΚΚΕ διασπάται. Στις 22 Αυγούστου του ίδιου έτους δημιουργείται η ΚΝΕ.^{viii} Πριν όμως από αυτά ήδη από το 1964 στο χώρο της νεολαίας δραστηριοποιούνται και άλλα σχέδια με μεγαλύτερη εγγύτητα σε ό,τι μπορεί να οριστεί ως επαναστατική Αριστερά. Η αποχώρηση του μετέπειτα κομματιού της ΟΜΛΕ το 1964 και η δημιουργία της ΠΠΣΠ είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Επίσης η δημιουργία το 1970 του ΕΚΚΕ και της ΑΑΣΠΕ ήταν στιγμές την συγκρότησης μια εναλλακτικής τοποθέτησης ενάντια στις μεταβολές που το ΚΚΣΕ επέβαλε και στο ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα.

Η πάλη όλων αυτών των σχεδίων καθώς και οι στόχοι τους κυρίαρχα δομούνταν γύρω από την πτώση της δικτατορίας, την οργάνωση κυρίως των φοιτητών και την δραστηριοποίησή τους με την καλλιέργεια αντανάκλαστικών που θα κορυφωθούν στην μεγάλη παλλαϊκή εξέγερση του 1973, με πρωτοπόρο ρόλο της νεολαίας εντός αυτής. Η περίοδος αποτελεί μια θεματική από μόνη της: η μετονομασία του Ρήγα σε ΕΚΟΝ «Ρήγας Φεραίος» το 1976 και η αποχώρηση του 65% των μελών της στη Β' Πανελλαδική Συνδιάσκεψη και η δημιουργία της ομώνυμης οργάνωσης αποτελούν κεφάλαιο της ίδιας της ταυτοτικής συγκρότησής μας.

Οι δυνάμεις εκείνες που κόντρα στην ενσωμάτωση της μεταπολίτευσης προσπάθησαν να μην καλιμπράρουν τη νεολαιίστικη ριζοσπαστικοποίηση αλλά να κρατήσουν αυτό το νήμα ζωντανό συγκρούστηκαν και κατάφεραν παρά την τεράστια μαζικοποίηση της ΚΝΕ το 1980 να αποτελούν εναλλακτική αφήγηση για την νεολαία, διατηρώντας ταυτόχρονα όλο εκείνο τον πλούτο των πολιτικών και πολιτιστικών πρακτικών, της θεωρητικής αναζήτησης και των ριζοσπαστικών πρακτικών που η επίσημη αριστερά έχασε. Αυτός ο πειραματισμός που δομήθηκε στον πιο μαζικό χώρο της νεολαίας (το ελληνικό πανεπιστήμιο) ήταν που άφησε τις θετικές παρακαταθήκες της πρωτοπόρας αναζήτησης, των ανατρεπτικών πρακτικών, μα και απώλεσε ένα χνάρι μιας πιο συνολικής ματιάς.

Αριστερά και νεολαία σήμερα

Επιχειρήθηκε να γίνει διακριτός, μέσα από την ιστορική αναδρομή, ο τρόπος συγκρότησης των αριστερών νεολαίων στην Ελλάδα με έμφαση στις στιγμές της μεγάλης ανόδου τους. Το εύκολο σχετικά συμπέρασμα είναι ότι οι οργανώσεις αυτές κυρίαρχα ακολουθούσαν τα πιο έμφυτα χαρακτηριστικά ριζοσπαστικότητας των νέων και τους αναζητούσαν στους χώρους που η νεολαιίστικη ταυτότητα συγκροτούνταν και αναπαραγόταν με πολιτικούς και πολιτιστικούς τρόπους. Η περίοδος της μεταπολίτευσης σφραγίστηκε από την εκτίναξη της δυνατότητας εισόδου των νέων στο

πανεπιστήμιο, η διαδικασία αυτή αντικειμενικά όρισε το πεδίο δράσης των οργανώσεων και της ρεφορμιστικής αριστεράς αλλά πολύ περισσότερο τα ίδια τα χαρακτηριστικά της δράσης των οργανώσεων της επαναστατικής Αριστεράς.

Στη σημερινή κατάσταση η ταυτόχρονη κρίση παραγωγικού υποδείγματος, κατάρρευσης κοινωνικού συμβολαίου και πολιτικής κρίσης ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης προκαλεί αμηχανία σε όλη την Αριστερά. Αμηχανία που προκαλείται κυρίως από το γεγονός ότι το πλέον πληττόμενο κομμάτι της κρίσης, οι νέοι, διαρρηγνύει σχέσεις εκπροσώπησης, αναπαράγεται εντός διαφορετικών διαδικασιών και συγκροτείται σε νέες καταστάσεις που κανένα από τα σχέδια της αριστεράς δεν καλύπτει καθολικά. Για να το πούμε απλά, η ριζοσπαστικοποίηση της νεολαίας συνεχίζει να υφίσταται, αν και τα φαινόμενα των τελευταίων αγώνων μας δείχνουν το αντίθετο, το αδιέξοδο της όμως δεν μπορεί να διοχετευθεί ούτε σε συνδικαλιστική, ούτε σε πολιτική πάλη.

Η άνοδος ρευμάτων εξατομίκευσης, παράλυσης απέναντι στην τρομακτική καταστροφή της προοπτικής της, ο επιβιωτισμός και η απώλεια μιας πολιτιστικής ταυτότητας εναλλακτικής προς το κυρίαρχο πρότυπο δημιουργούν εκρηκτική κατάσταση στο εσωτερικό της. Μια κατάσταση που δεν είναι σίγουρο στο που τελικά θα οδηγήσει. Η διεθνής πραγματικότητα μας δείχνει ότι ειδικά το κομμάτι της νεολαίας που συγκροτήθηκε με αυξημένες προσδοκίες λόγω των σπουδών του αποτελεί υλικό, αν όχι κέντρο, του εξεγερσιακού κύκλου και όλων των γεγονότων που παγκόσμια έχουν συντελεστεί. Από τον Καναδά μέχρι την Τυνησία, ως την Αίγυπτο και την Τουρκία ένας χτυπημένος από την ήττα και ιδιόμορφος «Μάης» φαίνεται ότι συντελείται.

Το παράδοξο και σημείο μεγέθυνσης της αμηχανίας μας είναι ότι ενώ το εναρκτήριο λάκτισμα των εξεγέρσεων απέναντι στην κατάσταση no future που ετοιμάζουν στους νέους δόθηκε στην Ελλάδα το Δεκέμβρη του 2008, η νεολαία σήμερα φαντάζει εν υνώσει. Το παζλ της αντιφατικής κατάστασης στην οποία ζούμε και καλούμαστε να αλλάξουμε διαμορφώνεται ως εξής: εκρηκτικές τάσεις στο εσωτερικό των νέων, απουσία από τους μεγάλους αγώνες της εποχής του μνημονίου, μεταβολή του παραδοσιακού τρόπου και χώρου αναπαραγωγής των νέων που κυριάρχησε στην μεταπολίτευση. Τις διαφοροποιήσεις αυτές ενσωματώνουν με διαφορετικό τρόπο τα σχέδια της Αριστεράς στο σήμερα, καθεστωτικής και επαναστατικής.

Από τη μία ο ΣΥΡΙΖΑ, που προσπαθεί να μεταφέρει την κοινωνική δυναμική του κόμματος και στην νεολαία με το εγχείρημα του νέου-νέες ΣΥΡΙΖΑ επιτυγχάνοντας ένα όχι και τόσο επιτυχημένο μεταμορφισμό της Ν. ΣΥΝ. Αυτή η κεντρική οργανωτική αλλαγή συνοδεύεται από αναχωρητισμό στο εσωτερικό των φοιτητικών συλλόγων ή την προσπάθεια μεταβολής τους σε δομές αλληλεγγύης και την γενική στράτευση γύρω από το σχέδιο κυβέρνηση της αριστεράς. Η επιλογή αυτού του πολιτικού σχεδίου αντικειμενικά περιορίζει τη δυνατότητα διεξόδου σε κομμάτια που αναζητούν τρόπους οργάνωσης της κατάστασης τους και του αγώνα τους καθημερινά, στο βαθμό που στρατεύει γύρω από την προσμονή της κυβέρνησης. Σε τελική ανάλυση τα ήδη υπαρκτά υλικά του δεν μπορούν να διαμορφώσουν αυτοτελή γραμμή αγώνα για την νεολαία στο βαθμό που το σχέδιο που «παίζουν» είναι κατά βάση μεταφορά της κομματικής γραμμής και τοποθέτησης. Το συγκεκριμένο δεν θα πρέπει να αναιρεί στη ματιά μας την υπαρκτή διεξόδου σε κομμάτια μαθητών, σε γειτονιές, αλλά και σε ένα κομμάτι νέων που εργάζεται χωρίς ακόμα να έχει απολέσει την νεολαιίστικη ταυτότητα.

Από την άλλη το ΚΚΕ και η ΚΝΕ. Με μια ηττοπαθή ανάγνωση της πραγματικότητας και με οικονομίστικα εργαλεία συγκροτεί την παρέμβαση του στους νέους. Η αναζήτηση της για τα παιδιά της λαϊκής οικογένειας στο εσωτερικό του ελληνικού πανεπιστημίου την οδήγησε σε απομόνωση και πτώση των ποσοστών της ΠΚΣ που πλέον αποτελεί μόνο εκλογική σφραγίδα. Παρά τις διορθωτικές κινήσεις που έκανε την φετινή χρονιά και απέδωσαν καρπούς, η βασική επιλογή του να φύγει από τις σχολές ορίζει την κίνηση της ΚΝΕ. Δεν θα πρέπει βέβαια να ξεχνάμε ότι για τα ΤΕΙ τουλάχιστον παραμένει η βασική δύναμη οργάνωσης του αγώνα των σπουδαστών και αυτό φάνηκε και στην μάχη ενάντια στο σχέδιο Αθηνά. Ταυτόχρονα η παρουσία του σε χώρους σχολείων και σε χώρους δουλειάς δείχνει το πώς η εμπειρία δράσης σε όλη τη νεολαία το διασώζει από την αδιέξοδη πολιτική γραμμή που έχει. Είναι τελικά αυτή η πολιτική γραμμή που παρά της δυνάμεις που συγκεντρώνει η ΚΝΕ αδυνατεί να δώσει διέξοδο αγώνα στους νέους. Είναι η πολιτική γραμμή ενίσχυσης του κόμματος και της χιλιαστικής αναμονής της λαϊκής εξουσίας.

Η επαναστατική Αριστερά στη νεολαία

Με μια σχετική αυθαιρεσία, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την τοποθέτηση ότι η σύγχρονη εκδοχή της επαναστατικής Αριστεράς και ειδικά του ρεύματος της επαναστατικής ανανέωσης αποτελεί τέκνο της νεολαιίστικης ριζοσπαστικοποίησης και δη εκείνης που αναπτύχθηκε στους χώρους του ελληνικού πανεπιστημίου. Είναι ακόμα πιο ορθά προϊόν της πρωτοπορίας των μεταλλασσόμενων καθεστωτικών μορφών της αριστεράς που αφουγκράστηκαν την δυναμική των νέων και δεν δέχθηκαν να μπουν σε καλούπια ενσωμάτωσης. Η φρεσκάδα αυτή έδωσε τη δυνατότητα να δράσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα με επάρκεια πολιτικής γραμμής, με κατοχή ηγεμονικής αφήγησης για τη νεολαία και να βγάλει στο προσκήνιο αγώνες που πέτυχαν ανατροπές, μα πολύ περισσότερο να καταφέρει να κρατήσει ζωντανό το κόκκινο νήμα της αντίστασης των νέων, ένα νήμα που όπως είδαμε στην αρχή έρχεται από πολύ μακριά. Έπιανε ορθά το σφυγμό των νέων, οικοδομούσε δεσμούς, χώρους πολιτιστικής αντί-ηγεμονίας, εργαστήρια πρωτοπόρου κοινωνικού πειραματισμού, έκανε θεωρητική δουλειά, διαμόρφωνε αντιστάσεις και συνέχιζε να βρίσκεται απέναντι στην μονολιθική σύλληψη του μαρξισμού και της δράσης στους νέους.

Από την άλλη αυτό διαμόρφωσε και τον χώρο ως ένα ρεύμα αμφισβήτησης με περιορισμένη απεύθυνση σε

κομμάτια που αναπαράγονταν η νεολαία ακόμα και με υποτελή τρόπο τότε. Αντικειμενικά νόθευσε το κριτήριο της και λειτούργησε παραλυτικά στην κατεύθυνση μετασχηματισμού των αντιστάσεων και των κοινωνικών εκπροσωπήσεων σε πολιτικές που θα διαμόρφωναν στρατηγική. Η επαναστατική Αριστερά και ως κομμάτι της εμείς οι ίδιοι, αποτέλεσε ρεύμα αντίστασης και κριτικής χωρίς να μπορεί να δίπλα στο αντίσταση να χτίσει ηγεμονία με στρατηγικό βάθος. Ειδικά δε για τη νεολαία υπήρχαν μια σειρά ελλείμματα που στην παρατεταμένη συγκυρία της κρίσης μεγεθύνονται. Η απουσία οργανωμένης δουλειάς στους χώρους των μαθητών λειτούργησε παραλυτικά και για το ίδιο το μαθητικό κίνημα πλάι με μια σειρά αντικειμενικών διαδικασιών εντατικοποίησης του μαθητικού σώματος. Ο αγκυλωτικός τρόπος ερμηνείας της ορθής τοποθέτησης για την κοινωνική κατηγορία νεολαία ως το κομμάτι των νέων που εμπλέκεται στους αναπαραγωγικούς μηχανισμούς, μας οδήγησε στην αγνόησή στρωμάτων που αν και εργαζόμενα πολιτιστικά και ιδεολογικά εντάσσονταν στο σώμα της νεολαίας.

Όπως έγινε κατανοητό και από τα προηγούμενα σημεία της παρούσας εισήγησης, οι σημερινές αλληλοδιαπλοκές και αλληλοεπικαλύψεις αναπαραγωγής - παραγωγής αντικειμενικά διαμορφώνουν καταστάσεις νέων που υπάρχει η ανάγκη να καλύψουμε, να οργανώσουμε και να τους οδηγήσουμε στον αγώνα. Η διείδυση της Χ. Α. τόσο στους μαθητές όσο και στην τεράστια δεξαμενή των άνεργων νέων (καταρτισμένων ή μη) δείχνει πρώτα από όλα το έλλειμμα και την ανάγκη για την διατύπωση ενός σύγχρονου λόγου για τους νέους και το κίνημα τους. Η απάντηση στην πηγή της ανεργίας, της εργασιακής περιπλάνησης και του διογκούμενου ρεύματος της επιστημονικής μετανάστευσης είναι επιτακτική όχι μόνο για την ανασυγκρότηση του κινήματος νεολαίας, αλλά σε τελική ανάλυση για την ίδια την ανασυγκρότηση του εργατικού κινήματος των εποχών της ανεργίας και της κατάργησης των συλλογικών συμβάσεων.

Για το κίνημα νεολαίας στην εποχή των εξεγέρσεων

Απαντήσεις και βεβαιότητες γύρω από το ζήτημα της ριζικής αναδιοργάνωσης του κινήματος νεολαίας δεν μπορούν και δεν πρέπει να διατυπωθούν. Άλλωστε ποτέ η εργαστηριακή σύλληψη μιας πολιτικής γραμμής δεν σήμαινε ότι θα ήταν και πολιτικά αποτελεσματική. Η ανάγκη να δούμε συλλογικά, πρωτότυπα και με φρεσκάδα το ερώτημα της χάραξης μιας ηγεμονικής παρέμβασης στους νέους έρχεται πριν από όλα σε σύγκρουση με τα ίδια τα χαρακτηριστικά στρατηγικής μας συγκρότησης. Η ανάγκη να ιδωθεί η αναζήτηση αυτή ως βήμα και ευκαιρία για τον συνολικό μετασχηματισμό της εκδοχής της επαναστατικής αριστεράς στην οποία η Αριστερή Ανασύνθεση και ο Τομέας Νεολαίας ανήκουν είναι ζωτική. Η μετάβαση (χωρίς την εγκατάλειψη) από το μοντέλο του αγωνιστή που διαχέεται και οργανώνει αντιστάσεις, σε ένα στρατηγικό μοντέλο δουλειάς που η κάθε επιμέρους ενέργεια θα συγκροτείται στον άξονα χτισίματος μιας εναλλακτικής σύλληψης για την ίδια την σημερινή κοινωνική οργάνωση πρέπει να αποτελεί την πυξίδα της δράσης μας.

Η ανάγκη επικαιροποίησης της πολιτικής μας γραμμής για το φοιτητικό κίνημα, η ανασυγκρότηση πρακτικών που θα δημιουργούν χώρους πειραματισμού και αμφισβήτησης με την προβολή ενός διαφορετικού τρόπου ζωής, διασκέδασης, συγκρότησης σχέσεων και αντιμετώπισης της πραγματικότητας είναι αναγκαία. Σε τελική ανάλυση το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα δεν θα συρρικνωθεί με τρόπο που η παρέμβαση σε αυτό δεν θα πατά σε γερά πόδια για την οργάνωση σύνολου του νεολαιίστικου κινήματος. Η αναζήτηση της μαθητικής ριζοσπαστικοποίησης και η συνεύρεση με μια πολιτική γραμμή πρωτοπόρα μπορεί τόσο να θωρακίσει απέναντι στην άνοδο της Χ.Α. όσο και να δώσει τη δυνατότητα σε εμάς να έρθουμε σε επαφή με στρώματα που τελικά μπορεί ποτέ να μην βρεθούν στο πανεπιστήμιο.

Τέλος η αξιοποίηση του μετά-φοιτητικού δυναμικού, των κομματιών εκείνων της «γκρίζας ζώνης» και των mini jobs αποτελεί βασικό στόχο του επόμενου διαστήματος. Η οικοδόμηση δεσμών με νέους εργαζομένους που παραμένουν σε έναν ιδιότυπο προθάλαμο εξόδου από την εκπαίδευση (τεχνική - πανεπιστημιακή) εισόδου στην εργασία είναι ζωτική. Η δουλειά αυτή, η μεγάλη υπόθεση ανασυγκρότησης πρακτικών σε θάλασσες άγνωστες για εμάς περιλαμβάνει τόσο την παρακολούθηση της ιστορικής συγκρότησης της κομμουνιστικής αριστεράς στους νέους όσο και την φρεσκάδα του θεωρητικού ρεύματος σκέψης μας.

Η αξιοποίηση του χώρου της γειτονιάς ως το πεδίο που «τριγυρνά» ο νέος άνεργος, ο μαθητής, ο εργαζόμενος φοιτητής που «δεν πατάει στη σχολή», ο μαθητής του νυκτερινού αποτελεί σημαντικό βήμα. Η δημιουργία χώρων και στεκιών που θα παρέχουν και φτηνή διέξοδο, αλλά και θα προβάλλουν έναν άλλο πολιτισμό, θα δημιουργούν ένα νέο αίσθημα του ανήκειν στην κατακερματισμένη ταυτότητα του νέου που είναι παντού και πουθενά θα απελευθερώσει δυναμικές αντίστασης που τώρα ασφυκτιούν στην οργή, την αποστροφή στην πολιτική και την καταθλιπτική ιδιότητα και παράλυση. Η δημιουργία εντύπου ή εντύπων για την σύγχρονη αναζήτηση των νέων είναι ζωτικό καθήκον που όπως είδαμε στο πρώτο κομμάτι καμιά εκδοχή της Αριστεράς στους νέους, δεν παρέλειψε.

Η ανάγκη να πιάσουμε ξανά ένα νήμα που ξεθώριασε, να βρούμε τρόπους να μιλήσουμε στον διπλανό μας που δεν βλέπει φως, να μπορέσουμε να δούμε με φρέσκια ματιά πώς χτίζεται ένα σύγχρονο διεκδικητικό κίνημα νεολαίας και η πίστη ότι οι νέοι αν και φαινομενικά κουρασμένοι δεν έχουν «ξεχάσει» το ιστορικό βάρος που τους έλαχε να βρίσκονται στην εμπροσθοφυλακή του λαϊκού κινήματος μπορούν και πρέπει να μας δώσουν πίσω τη χαμένη μας αυτοπεποίθηση. Η αναμέτρηση με τα πολιτικά και οργανωτικά μας όρια, σε μια χρονιά προσυνδιασκευιακή για την Αριστερή Ανασύνθεση και η αξιοποίηση του ραντεβού της πανελλαδικής μας διαδικασίας για να ανοίξουμε τον προβληματισμό μας και θαρρετά να κάνουμε τομές με τον εαυτό μας είναι μια ευκαιρία που δεν μας επιτρέπεται να την μετρήσουμε ως χαμένη.

Στην εποχή της ασφυξίας, της μοναξιάς και της συλλογικής κατάθλιψης, στην περίοδο που η φυγή φαντάζει

εύκολη λύση, μα τόσο επώδυνη επιλογή, στην εποχή της υποχώρησης της αριστερής κομμουνιστικής, ανυπόταχτης και μαχητικής φυσιογνωμίας έχουμε χρέος να ακουμπήσουμε στα βήματα της ιστορίας των αγώνων των νέων στην Ελλάδα και τον κόσμο, να θυμηθούμε τους νεκρούς μας και να διαβούμε ένα μονοπάτι που χορτάρισε και έκλεισε στην περίοδο της ενσωμάτωσης. Είναι χρέος μας να φανταστούμε, να εργαστούμε και να παλέψουμε ώστε η παράδοση των αγώνων μας να μην χαθεί, αλλά να ανθίσει ξανά με τρόπο που θα τσακίσει τις πολιτικές του υπαρκτού καπιταλισμού και ιμπεριαλισμού και θα επιτρέψει να χτίσουμε ένα κόσμο στο μπόι των ονείρων μας.

- ⁱ Προφανώς στην έκταση της παρούσας εισήγησης μια τέτοια εκτενής και ακριβής παρουσίαση δεν μπορεί να γίνει. Άλλωστε, τουλάχιστον από ό,τι γνωρίζουμε, μια τέτοια συγκεκριμένη μελέτη δεν υπάρχει. Παρ' όλα αυτά η αναγκαιότητα για τη χαρτογράφηση των οργανώσεων νεολαίας της μεταπολίτευσης, την κοινωνική τους σύνθεση, την κοινωνική τους απεύθυνση και την πολιτική τους γραμμή για το κίνημα νεολαίας θα πρέπει να αποτελέσει στόχο του Τ.Ν. το επόμενο χρονικό διάστημα.
- ⁱⁱ ΟΚΝΕ: Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαιών Ελλάδας, ιδρύθηκε τον Νοέμβρη του 1922 και θεωρητικό της όργανο ήταν το περιοδικό *Νεολαία*.
- ⁱⁱⁱ ΕΠΟΝ: Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων, ιδρύθηκε στις 23 Φεβρουαρίου του 1943 μετά την αυτοδιάλυση των οργανώσεων Αγροτική Νεολαία Ελλάδος, Ενιαία Εθνικοαπελευθερωτική Εργατοϋπαλληλική Νεολαία, Ενιαία Μαθητική Νεολαία, Ένωση Νέων Αγρονιστών Ρούμελης, Θεσσαλικός Ιερός Λόχος, Λαϊκή Επαναστατική Νεολαία, Λεύτερη Νέα, Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαιών Ελλάδος, Σοσιαλιστική Επαναστατική Πρωτοπορία Ελλάδος, Φιλική Εταιρεία Νέων, Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο Νέων ΕΑΜΝ Μακεδονίας, Πελοποννήσου και Εθνικό Συμβούλιο των φίλων της νέας γενιάς.
- ^{iv} ΕΔΝΕ: Ενιαία Δημοκρατική Νεολαία Ελλάδος, ιδρύθηκε στις 3 Αυγούστου 1951 και απαρτιζόταν από τη Νεολαία του Δημοκρατικού Συναγερμού, τη Δημοκρατική Αριστερή Νεολαία, τη Φιλελεύθερη Αριστερή Νεολαία, τη Σοσιαλιστική Νεολαία, τη Δημοκρατική Ριζοσπαστική Νεολαία. Εξέδιδε την εφημερίδα *Φρουροί της Ειρήνης*.
- ^v Η κυβερνητική απόφαση για την προικοδότηση της πριγκίπισσας Σοφίας με 9.000.000 δρχ., τον Μάη του 1962, από χρήματα του δημοσίου και η μείωση του προβλεπόμενου στον κρατικό προϋπολογισμό ποσού για την παιδεία οδήγησε στις φοιτητικές καταγγελίες.
- ^{vi} Αν και περιγράφουμε μια γενική εικόνα με θετικά χρώματα, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί ότι την περίοδο εκείνη, η ΕΔΑ και η ΔΝΛ χειμαζόταν από εσωτερικές αντιθέσεις και διαφωνίες. Ενδεικτικό είναι το άρθρο του Σπύρου Σακελλαρόπουλου στο *Εκτός Γραμμής* με τίτλο: «Σωτήρης Πέτρουλας. Θα βρίσκεται πάντα στα αριστερά της Αριστεράς».
- ^{vii} ΠΑΟΣ «Ρήγας Φεραίος»: Πανελλήνια Αντιδικτατορική Οργάνωση Σπουδαστών «Ρήγας Φεραίος».
- ^{viii} ΚΝΕ: Κομμουνιστική Νεολαία Ελλάδος, όργανο της το περιοδικό *Οδηγητής*.